

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

СЕРДЮК ХРИСТИНА КОСТЯНТИНІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедрою
міжнародних відносин і
зовнішньої політики,

д.е.н., доцент

Лимар В.В.

« ____ » _____ 2022 р.

**УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: КУЛЬТУРНИЙ
АСПЕКТ**

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Науковий керівник:

Прихненко М.І., старший викладач
кафедри міжнародних відносин
і зовнішньої політики,
к.політ. н.

Оцінка: ____ / ____ / ____
(бали/за шкалою ECTS/за національною шкалою)

Голова ЕК:

(підпис)

Вінниця – 2022

АНОТАЦІЯ

Сердюк Х.К. Українсько-канадське співробітництво: культурний аспект. Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. Освітня програма «Міжнародні відносини». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2022.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі досліджено культурний аспект україно-канадських відносин. Проаналізовано особливості культурної дипломатії україно-канадських відносин, роль української діаспори у розвитку українсько-канадських культурних відносин.

Ключові слова: Культурний аспект, особливості, відносини, культурна дипломатія.

62 сторінки. 60 джерел

ABSTRACT

Serdyuk H. Ukraine-Canada Cooperation: Cultural Aspect.

Specialty 291 International Relations, Public Communications and Regional Studies. Educational Program «International Relations». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2022.

The cultural aspect of Ukrainian-Canadian relations is studied in the qualification (bachelor's) work. The peculiarities of cultural diplomacy of Ukrainian-Canadian relations, the role of the Ukrainian diaspora in the development of Ukrainian-Canadian cultural relations are analyzed.

Key words: Cultural aspect, features, relations, cultural diplomacy.

62 pages, 60 items.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЗАСІБ СПІЛКУВАННЯ МІЖ ДЕРЖАВАМИ.....	6
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНО-КАНАДСЬКЕ КУЛЬТУРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО....	16
2.1. Діяльність українських культурно-інформаційних центрів при дипломатичних представництвах	16
2.2. Роль української діаспори у розвитку українсько-канадських культурних відносин.....	22
2.3. Двосторонні угоди у культурно-гуманітарній сфері.....	33
РОЗДІЛ 3. ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ З МЕТОЮ ПРОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ.....	43
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	57

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Культурна дипломатія є одним із найбільш ефективних та вагомих засобів реалізації зовнішньополітичної (далі – ЗП) стратегії будь-якої держави, яка претендує на значну роль у системі сучасних міжнародних відносин. В епоху конфліктів та міжнародної нестабільності роль культури як інструменту «м'якої сили» неможливо переоцінити. Культурна дипломатія може стати більш цінним інструментом для держави в майбутньому та значним компонентом здійснення публічної дипломатії. Вона допомагає державі впливати на іноземну аудиторію у довгостроковій перспективі, як свого роду хороший резерв, щоб отримати підтримку своєї політики.

Тож міжкультурна комунікація вбачається потужним фактором лобіювання ЗП інтересів держави за допомогою реалізації національних культурних цінностей. Аналіз розвитку культурної дипломатії особливо актуальний, оскільки він сприяє просуванню українського культурного продукту та інтеграції України у світовий культурний простір. Актуальність дослідження водночас зумовлена недостатнім вивченням феномену культурної дипломатії, зокрема, її інституційних через призму співпраці України та Канади.

Питання розвитку культурної дипломатії в сучасній Україні є мало дослідженим. Роль культурної дипломатії у розвитку сучасної держави досліджують такі українські науковці як С. Гуцал, Н. Колесніченко-Братунь, Н. Мусієнко, О. Кучмій, І. Сухорольська, Н. Сербіна, Я. Турчин, Г. Шамборовський та ін. Серед зарубіжних вчених, які аналізують питання культурної дипломатії, варто виділити праці Дж. Віллард, М. Каммінгс, Є. Онух, М. Кілбейн, Дж. Най, Я. Меліссен, Ф. Тейлор та ін.

В українській історіографії бракує наукових праць, які б висвітлювали ціннісний, інституційний вимір культурної дипломатії. Важливим також є вивчення умов та чинників, які є визначальними для розвитку культурної

дипломатії, зокрема, роль державних інституцій, громадських організацій, інтегрованості національної культури у міжнародний культурний простір.

Об'єктом дослідження – україно-канадські відносини.

Предмет дослідження – особливість культурної дипломатії україно-канадських відносин.

Мета дослідження полягає в аналізі культурного аспекту україно-канадських відносин.

Відповідно до мети визначані наступні **завдання**:

- визначити культурну дипломатію як засіб спілкування між державами;
- розглянути діяльність українських культурно-інформаційних центрів при дипломатичних представництвах;
- вивчити роль української діаспори у розвитку українсько-канадських культурних відносин;
- проаналізувати двосторонні угоди у культурно-гуманітарній сфері;
- обґрунтувати застосування інструментів культурної дипломатії з метою просування національних інтересів України.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягають в тому, що висновки й положення дипломної роботи можуть слугувати підґрунтям та сприяти подальшому аналізу міжнародних відносин і ЗП у сфері культурної дипломатії. Дипломна робота має цільову практичну спрямованість, а її положення можуть бути використані у науково-дослідницькій сфері та навчальному процесі.

Апробація. Результати дослідження представлені на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Травневі студії 2022: історія, міжнародні відносини».

Структура дипломної роботи зумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи – 62 сторінки.

РОЗДІЛ 1

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЗАСІБ СПІЛКУВАННЯ МІЖ ДЕРЖАВАМИ

Невід’ємною частиною державної політики міжкультурного співробітництва є зовнішня культурна політика, покликана створити позитивний культурний імідж країни у світі, враховуючи багаті історичні культурні традиції та динаміку сучасного культурного життя в різноманітності та свободі вираження поглядів, цензури та плюралізму ідей; взаєморозуміння та довіру, рівноправ’я та взаємовигідне партнерство, оптимізацію участі країн у системі міжкультурного співробітництва. Культурна присутність держав закордоном, а також іноземна культурна присутність у самих країнах сприяє їхньому гідному утвердженню у світовій політиці, співзвучному з їхньою історичною спадщиною, геополітичним положенням, потенціалом та ресурсами. Залежно від напрямку кожна країна розробляє свою національну стратегію зовнішньої культурної політики в цілому [13].

Використовуючи такий специфічний інструмент для досягнення політичних цілей, як культурна дипломатія, держава може не лише підвищити ефективність зовнішньої політики, а й підвищити престиж власної країни, уряду, політики в міжнародному політичному середовищі та світовому співтоваристві; подолати певну упередженість. Культурна дипломатія стає дедалі більш важливим інструментом презентації країн на міжнародній арені засобами культури й через міжкультурні зв’язки.

Культурна дипломатія формує позитивний імідж будь-якої держави у світі, сприяє розвитку та зміцненню міждержавних відносин. Культурна дипломатія держави повинна йти в ногу із сучасними світовими культурними зразками, а також брати участь у суспільно – культурному розвитку, за допомогою продукування національних культурних цінностей.

Поняття «культурна дипломатія» є доволі новим у науковій літературі. Терміни «культурна дипломатія», «зовнішня культурна політика» увійшли в

науковий обіг порівняно нещодавно, приблизно на рубежі 80-90-х рр. минулого століття, коли з ініціативи Ради Європи деякі держави, що входять до її складу, стали готувати доповіді про власну культурну політику. Перше використав у 1930-х роках американцем Федеріком Баргхорном, котрий описав культурну дипломатію як маніпуляцію культурними зв'язками із пропагандистською метою [4, с. 86].

Американський учений Мілтон Каммінгс запропонував інше визначення культурної дипломатії – обмін ідеями, інформацією, цінностями, системами, традиціями, віруваннями та іншими аспектами культури для сприяння взаєморозумінню.

Основою сучасної культурної дипломатії є неоліберальна концепція Джозефа Найя, який порівнював неореалістичну «жорстку силу» із зовсім іншим набором факторів, які він назвав «м'якою силою». На думку дослідника, влада – це здатність впливати на інших для досягнення бажаних результатів. [54, с. 5]. Є три способи виправити чужу поведінку: загроза примусу, мотивація або залучення, що змушує інших хотіти того ж, що й ви. «М'яка сила» заснована на здатності формувати собі подібних. У міжнародній політиці фактори, що створюють «м'яку силу», багато в чому впливають із цінностей, які організація чи країна виражає у своїй культурі, у прикладах, які вона подає своїми діями, та у засобах, які вони використовують для регулювання відносин. Дж. Най аналізує важливість м'якої сили та описує три джерела – механізми, за допомогою яких країна може її застосовувати: культура (коли вона приваблива для інших), політичні цінності (коли їх переважно поділяють усі учасники взаємодії) і зовнішня політика (якщо вважається законною і має моральний авторитет) [54].

Культурна дипломатія може діяти на трьох рівнях: державному (використовується урядами або іншими відомствами для просування національних інтересів), суспільному (громадські організації та окремі особи створюють можливості для взаємного культурного обміну) та приватному

(проводиться в життя приватними компаніями, зацікавленими у розширенні міжкультурної комунікації). [8].

Позиції українських вчених значною мірою збігаються з поглядами американських та європейських дослідників, які визначають культурну дипломатію як низку обмінів інформацією, ідеями та цінностями, спрямованих на підтримку довготривалих стосунків чи просування національних інтересів. Отже, на думку Н. Мусієнко та Г. Шамбровського, культурна дипломатія – це процес, у якому держава та суспільство беруть активну участь у формуванні свого національного образу, іміджу та стереотипу [44, с. 92].

В. Петров характеризує культурну дипломатію як інструмент «м'якої сили» в умовах сучасних гібридних загроз, акцентуючи увагу на інституційному аспекті формування її системи в Україні [28, с. 188].

В Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України у 2016 році вперше культурній дипломатії було виділено самостійний підрозділ, що засвідчило вагомість і впливовість цього аспекту міжнародної інформаційно-комунікаційної діяльності. Вона визначалася як «комунікація уряду країни з іноземною аудиторією, що має на меті донесення ідей та ідеалів, особливостей інституцій та культури, а також національних цілей та поточної політики країни, яка здійснює публічну дипломатію». Його основні інструменти називалися спільними громадськими заходи (візити, семінари, конференції, прес-конференції, публічні дебати, різноманітні проекти, дослідження, публікації, радіо, телебачення, кіновиробництво тощо).

В аналогічному документі 2018 року поняття отримало більш рельєфне окреслення з визнанням важливості щоденного комунікування для донесення до зацікавлених осіб сутності зовнішньої й внутрішньої політики держави; відзначався помітний прогрес у розвитку напряму, констатувалося, що культурна дипломатія стала більш комплексною й ефективною. Однак були сформульовані й проблеми: відсутність цілісної стратегії публічної дипломатії

України, а також стратегічного наративу як основи комунікування держави зі світом. Вони, до слова, не розв'язані й досі, що ускладнює ситуацію.

Українська дослідниця Оксана Розумна розглядає культурну дипломатію як сукупність прийомів, методів і практичних заходів, що їх розробляють і реалізують органи зовнішніх відносин і/або інші уповноважені на те державні органи, які підтримують дипломатичну діяльність держави трансляцією зразків національної культури на зарубіжну аудиторію [31, с. 23]. Важливість розвитку культурної дипломатії полягає в тому, що суспільство разом з владою відіграє провідну роль, які розвивають міждержавне співробітництва, формують комунікаційні мережі між представниками різних культурних, освітніх, мистецьких напрямів різних країн.

Щонайперше культурна дипломатія сприяє формуванню громадської думки про ту чи іншу державу, закладає основу для подальшої співпраці, сприяє формуванню позитивного ставлення до інших народів та сприяє руйнуванню негативних стереотипів. Аудиторія публічної дипломатії дуже широка і охоплює різні сектори суспільства. Основними суб'єктами української культурної дипломатії є інститути державної влади, неурядові організації, громадські активісти, українські митці, журналісти, науковці, студенти, політики.

Культурна дипломатія – це напрям дій, що базується на обміні ідеями, цінностями, традиціями та іншими аспектами культури чи ідентичності. Культурна дипломатія спрямована на зміцнення відносин та поліпшення соціокультурної співпраці, на просування національних інтересів на зовнішній арені [4, с. 86].

Особливого імпульсу культурна дипломатія отримала з визнанням того факту, що культура є одним із визначальних факторів, що сприяє забезпеченню державних інтересів. З одного боку вона є продуктом, з іншого – механізмом забезпечення функціонування ЗП інструментів, оскільки, не

просто застосовується на всіх рівнях, а й має унікальну здатність формувати думку світової громадськості, вибудовуючи зручний порядок денний.

На позначення одного й того ж поняття залежно від країни використовують різні терміни. У Франції поряд з визначенням «культурна дипломатія», застосовують такі терміни: «зовнішня культурна діяльність», «зовнішня культурна політика», у Нідерландах та Швеції – «міжнародна культурна політика», як спрямована ЗП доктрина, а у Великій Британії – «міжнародні культурні відносини», що символізують міжкультурну взаємодію [10, с. 167]. Сполучені Штати Америки та Сполучене Королівство використовують терміни «культурна» та «публічна» дипломатія, а Китай – «народна дипломатія», наголошуючи на важливості соціальної взаємодії. На наше переконання, культурна дипломатія одночасно виконує два важливі завдання: використання культури як об'єкта для досягнення зовнішньополітичних цілей та ведення міжкультурного діалогу на шляху соціокультурного розвитку суспільства.

Незважаючи на спільність цілей, які ставлять перед собою європейські держави, здійснюючи культурну дипломатію, відмінності все ж існують. Наприклад, Австрія та Велика Британія прагнуть модернізувати свій імідж через культуру, мистецтво, культурні обміни, експорт та туризм. Зокрема, Австрія намагається сформувати імідж сучасної, прогресивної держави; Велика Британія – підкреслити творчий потенціал та наукову інноваційність; Нідерланди прагнуть бути «культурно вільним портом» [4, с. 90]. Окрім того, культурна дипломатія має різний статус у системі зовнішньої політики кожної держави. Наприклад, для Франції – це найстаріший і найефективніший пріоритетний інструмент зовнішньої політики. Однак, фактично всі держави-суб'єкти міжнародних відносин більшою мірою зацікавлені у використанні культурної дипломатії задля утвердження позитивного і привабливого образу своєї країни у світовій політиці.

На практиці культурна дипломатія передбачає встановлення більш змістовних і динамічних міжнародних зв'язків, ніж дипломатія традиційна.

Серед ключових завдань сучасної культурної дипломатії більшість дослідників виділяють:

- формування іміджу держави;
- розвиток зовнішньої політики;
- реформування внутрішньої культурної політики держави, її модернізація та актуалізація.

Ці завдання відображають і основну мету політики культурної дипломатії в сучасній Україні.

Традиційно виділяють три ключові характеристики культурної дипломатії: широта (охоплення задіяних заходів), ненасильство та непомітність. Однак і сьогодні для дослідників залишається запитання: якою мірою культура країни пов'язана з культурною дипломатією та яким є ефект від діяльності культурної дипломатії загалом.

Крім того, так само не повною мірою визначено взаємозв'язок між культурною та публічною дипломатією. Сьогодні культурна дипломатія частіше за все сприймається як складова публічної дипломатії (в тому числі така практика існує і в Україні).

Однак дослідник у сфері культурної дипломатії Е. Пажтінка (на прикладі еволюції концепту та практики реалізації, зокрема в США) зазначає, що культурна дипломатія в роки холодної війни реалізовувалась Інформаційною агенцією США. Е. Пажтінка також акцентує увагу на тому, що поняття «публічна дипломатія» все ж ширше за поняття «культурна дипломатія», оскільки, публічна дипломатія охоплює цілу низку заходів, які не підпадають під зону відповідальності культурної дипломатії. Такий підхід загалом є традиційним у дослідників культурної дипломатії, але тоді постає запитання (яке потребує подальших досліджень), які ще елементи публічної дипломатії існують, крім культурної.

Незважаючи на зазначені термінологічні та інституційні проблеми щодо розвитку культурної дипломатії, загально визнано неможливість реалізації її завдань лише державними структурами – цей вид дипломатії більше ніж будь-

який інший потребує тіснішого взаємозв'язку з приватним сектором чи громадянським суспільством.

Щодо місця культурної дипломатії в загальній системі стратегічних комунікацій держави слід відзначити, що культурна дипломатія (зважаючи на її основні механізми реалізації) має безпосереднє відношення до впровадження стратегічного нарративу як форми метаповідання. Більше того, зважаючи на те, що стратегічний нарратив має бути не лише розроблений, а й належним чином «оформлений» для різних цільових груп, це зумовлює потребу активного залучення механізмів культурної дипломатії щонайменше у двох ключових елементах.

По-перше, створення належного контенту (в різних формах) для реалізації стратегічного нарративу. По-друге, адаптування цього контенту до різних культурних традицій цільових аудиторій. Це потребує найтіснішого зв'язку відповідальних державних структур (передусім, профільних відомств, що відповідають за стратегічні комунікації) із представниками культурного простору як української держави, так і з представниками закордонних культурних просторів (які, з одного боку, самі є цільовими аудиторіями для донесення українського нарративу, а з іншого – вони є каналом, через який цей нарратив поширюється в інших цільових аудиторіях) [28, с. 187].

Ключовими факторами, які впливають на ефективність культурної дипломатії є :

- підпорядкованість (координованість) ЗП відомству держави;
- відображення цінностей – як українських, так і загальноєвропейських;
- відповідність культурним запитам країни перебування;
- побудова довгострокових стосунків і розвиток продуктивних партнерських відносин. Діяльність культурно-дипломатичних установ передбачає вихід за межі дипломатичних заходів, підтримку концертної діяльності, сприяння розвитку різних напрямків культури та мистецтва (кіно, театр, образотворче мистецтво, музика, архітектура та урбаністика, музейна справа);

- підтримка сфери культури та мистецтва;
- мережева структура;
- підтримка літературних проєктів і книговидавання.

Важливим є забезпечення системної роботи українських культурних ініціатив за кордоном, формування позитивного образу України та її громадян, налагодження та формування нових міжнародних культурних комунікацій. Практика показує, що для багатьох сучасних держав культурна дипломатія є одним із найважливіших напрямків зовнішньої політики, наприклад, Франції, Німеччини, Великобританії, Польщі [32, с. 122].

Німеччина, наприклад, створила потужну культурну дипломатію, змінивши уявлення про державу та людей, особливо культурно важливу роль у польсько-німецькому примиренні відіграла дипломатія, оскільки діалог і спільні цінності є передумовами примирення. Британія розробила модель публічної дипломатії, яка тепер служить зразком для інших країн. Більшість сучасних розвинених європейських держав створили мережі закладів культури, які діють за кордоном і відіграють важливу роль для розвитку міждержавних відносин. Йдеться про такі організації як Британська Рада, Французький Інститут, Польський Інститут, Гете Інститут в Україні. Вони є важливою складовою діяльності дипломатичних установ. Вони визнані в усьому світі як лідери культурної дипломатії, реалізують, зокрема, великі міжнародні культурні проєкти, об'єднують великі міжнародні спільноти, є майданчиком спілкування та обміну досвідом на міжнародному рівні. Важливим їхнім завданнями є лобіювання ЗП інтересів держави, забезпечення міжкультурних комунікацій, продукування цінностей у різних соціально-культурних контекстах.

Водночас досвід успішних європейських культурних дипломатичних інституцій демонструє важливу роль у їх функціонуванні відіграє державна підтримка, часто їх діяльність підпорядкована МЗС, вони мають мережеву структуру і керуються державною стратегією та просуванням державної мови, популяризацією літературних проєктів та книжкових видань, популяризацією

сучасної культури та мистецтва в цілому. Європейські міжнародні культурні установи активно поєднують як дипломатичну (більшість підпорядковується міністерствам закордонних справ і працює у дипломатичних представництвах), так і культурну діяльність.

На сучасному етапі, в рамках культурної дипломатії ЄС розробляє кілька нових ініціатив. Перша – це створення «творчих концентраторів» Європи в таких країнах, як Китай і Бразилія, друга стосується запровадження посади спеціального представника з питань культурних обмінів та програм при кожному представництві ЄС. Загальним вектором є розширення співробітництва між державами-членами з метою максимізації європейської культурної дипломатії, розширення співпраці між культурними інститутами і громадянським суспільством.

У США культурна дипломатія виведена в ранг пріоритетів: «розгортання культурних та мистецьких обмінів по всьому світу» було однією з передвиборчих обіцянок Б. Обами. І, хоча деякі експерти критикували його за недостатню увагу до культури, він апелював до неї досить часто [29, с. 55].

Реалізація культурної дипломатії в Україні дозволить закласти міцний фундамент для загального успіху та сформувати інклюзивне, толерантне суспільство, де цінується кожен громадянин. У сучасному світі глобалізація та цифрові технології змінюють способи взаємодії держави і громадян, в формуванні яких прямі обміни в галузі культури відіграють все більшу роль. І, лише від зусиль всього українського суспільства залежить, чи використаємо ми цей культурний потенціал на користь розвитку нашої країни та для активного й ефективного просування інтересів України в світі.

У нашій державі під час Революції Гідності створено мережу Global Ukrainians, одним із напрямків діяльності якої є саме культурна дипломатія. Створення Global Ukrainians зумовлено загально визнаною потребою більш системної та скоординованої співпраці між українськими лідерами волонтерських рухів, громадських організацій всередині країни та закордоном, та державни [45, с. 209].

Таким чином, культурна дипломатія як інструмент «м'якої сили» визнається все більш актуальною сферою державної політики через необхідність швидкого вирішення питань національної безпеки, позитивного міжнародного іміджу та побудови глобальних комунікацій.

Інституціоналізація культурної дипломатії є умовою формування політики. Культурна дипломатія як системна та цілеспрямована діяльність стосується питань національної та міжнародної безпеки, іміджу, й водночас відкриває перспективи соціокультурного та економічного розвитку держави позитивно впливає на внутрішній ринок, політичну стабільність, здатність бачити та планувати майбутнє.

Культурна дипломатія відіграє в цьому процесі важливу роль, забезпечуючи не лише роботу із зовнішніми цільовими аудиторіями, а й залучаючи творчу громадськість до процесу вироблення адекватного стратегічного контенту для впливу на інші цільові аудиторії. Водночас все ще не дослідженим залишається взаємозв'язок між публічною та культурною дипломатією, що є важливою методологічною проблемою, розв'язання якої може мати конкретний практичний (інституційний та нормативно-правовий) вимір.

РОЗДІЛ 2

УКРАЇНО-КАНАДСЬКЕ КУЛЬТУРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

2.1. Діяльність українських культурно-інформаційних центрів при дипломатичних представництвах

В умовах, коли процеси глобалізації та регіоналізації охопили всі сфери міжнародного співробітництва, зазнає трансформації й культурний вимір міжнародного співробітництва. Традиційно інтенсивність міждержавного культурного діалогу визначалася такими факторами, як спільне історичне минуле, географічне розташування, приналежність до однієї цивілізації. До вказаних факторів можна також зарахувати й рівень та обсяги фінансування в культурній сфері, для якого притаманне зменшення обсягів державних видатків у всьому світі. Саме ця обставина вплинула на активізацію діяльності недержавних акторів у сфері розвитку гуманітарного співробітництва в цілому та культури зокрема. Брак коштів сприяв консолідації зусиль представників різних держав у сфері реалізації спільних проектів, створенні інституцій, що стали не лише осередками з популяризації культури певних держав, а й дослідницькими центрами, що спеціалізуються на вивченні культури країни перебування. З огляду на зазначене, слушною видається думка, що саме культурні центри є тим місцем, де відбувається взаємодія культур різних країн [1, с. 56].

Сьогодні перед культурно-інформаційними центрами стоїть завдання не лише поширення інформації про свою країну, а й створення надійної платформи для розвитку міжцивілізаційного діалогу, який останнім часом перебуває фактично у стані колапсу через емігрантську кризу. Як суб'єкти культурної дипломатії інформаційні та культурні центри надають інформаційні, координуючі та навчальні послуги (наприклад, організацію курсів, семінарів, навчання мов, історії країни, яку вони представляють). Безумовно, ці установи мають насамперед пропонувати безкоштовні

інформаційні послуги, пов'язані з культурною спадщиною та сучасним мистецтвом, кінематографом, літературою, пам'ятниками, розвитком туристичної інфраструктури, організацією арт-заходів та зустрічей зі знаменитостями держави, яку вони представляють. Водночас культурно-інформаційні центри мають поширювати серед зацікавлених осіб довідкові матеріали про культурну та мистецьку спадщину своєї країни.

Не в останню чергу мають бути координуючі функції культурно-інформаційних центрів, адже їм рекомендується постійно працювати над розширенням мережі своїх партнерів, активно обмінюватися із закладами культури приймаючої країни, брати участь у форумах, виставках тощо для презентації та популяризації досягнень у культурній сфері своєї країни. Комплексне виконання цих функцій сприятиме реалізації цілей культурної дипломатії, оскільки постійно створюватиме нові зв'язки та забезпечуватиме розширення аудиторії, небайдужої до культурної спадщини представницької держави. Ефективність культурно-інформаційних центрів залежить від багатьох факторів. Одним із визначальних факторів цього є їхнє місцезнаходження, адже від того, наскільки зручно до них добиратися, залежить кількість відвідувачів та частота відвідування центру. Бажано, щоб центри розташовувалися в історичній частині міста, для якої характерні великі скупчення людей, перетин великої кількості транспортних маршрутів [5, с. 22].

Важливим фактором є зовнішній вигляд і внутрішнє оздоблення будівлі, де розташований культурний центр. Бажано, щоб центри знаходилися в окремому приміщенні або на першому поверсі, що значно полегшить доступ людей з особливими потребами. У приміщеннях культурно-інформаційних центрів можуть також розміщуватися кіоски, магазинчики, в яких буде відбуватися продаж продукції з національним колоритом для всіх бажаючих. Також діяльність культурно-інформаційних центрів повинна бути спрямована на ретельний підбір і навчання персоналу, охорону, адже через своїх

співробітників реалізуються функціональні завдання, а їх успішне виконання сприятиме досягненню цілей.

Культурно-інформаційні центри виступають не лише репрезентантами культури, а й представляють суспільні ідеї, погляди, ідеологію тих держав, які їх скерували, що свідчить про розширення спектра завдань, які стоять перед ними [11, с. 245]. Розширення сфери культурно-інформаційних повноважень центрів можуть призвести до розширення мережі автономних установ, які працюватимуть на культурно-ідеологічному рівні. Дипломатичні місії також можуть включати центри культурної інформації, проведення роботи зі зв'язків із громадськістю у країні перебування, відповідальність за виконання цієї роботи повністю лежить на главі дипломатичної місії, він визначає пріоритети та механізми її реалізації. У практичній реалізації таких складових, як підтримка дружніх організацій у поширенні інформації про країну, що акредитує, шляхом надання друкованих матеріалів, проведення зустрічей та організації навчання, можуть бути залучені ресурси та потенціал культурно-інформаційних центрів. Така практика поширена в більшості європейських країн, де заклади культури є органічною частиною роботи дипломатичних представництв, що дає змогу включати їх до кола суб'єктів культурної дипломатії.

Важливим напрямком діяльності культурно-інформаційних центрів має стати співпраця з представниками національної діаспори, які проживають у країні перебування. Діяльність центрів може бути спрямована на координацію та реалізацію проектів, спрямованих на вирішення проблем культури, збереження та розвиток національних традицій, мови, підтримку культурних центрів, створених представниками діаспори. Для реалізації окреслених завдань культурно-інформаційні центри повинні щільно взаємодіяти з представниками органів державної влади, звертаючись до них з пропозиціями щодо проведення заходів, присвячених збереженню та розвитку національної культури акредитуючої держави. Проведення заходів з нагоди святкування національних свят, виступи народних колективів та представників сучасної

естради, організація виставок-продажів картин, виробів народних майстрів, літературних творів як класиків, так і сучасних письменників, сприятиме формуванню позитивного ставлення до представників різних національностей, сприятиме більш толерантному ставленню до представників інших держав, мати непересічний вплив на збагачення засад етики та культури міжнаціонального спілкування.

Розуміючи важливість побудови позитивного іміджу держави та розвиток багатовекторного й ефективного співробітництва з провідними країнами світу, Україна останнім часом почала приділяти увагу розвитку культурної дипломатії. Прикладом практичного втілення культурної дипломатії можуть слугувати культурні центри як самостійні інституції та культурно-інформаційні центри, які функціонують у складі дипломатичних представництв. Точкою відліку у функціонуванні українських культурно-інформаційних центрів можна вважати 2006 р., коли було підписано Указ Президента України про їх функціонування. Головна мета їх створення полягала у сприянні міжнародному співробітництву України і держави їх перебування в таких галузях, як культура, мистецтво, освіта, наука, туризм та спорт. Міністерство закордонних справ України мало забезпечити їх створення та ефективне функціонування. Нажаль, протягом не одного року діяльність культурно-інформаційних центрів обмежувалася лише проведенням протокольних заходів або урочистостей, пов'язаних зі святкуванням ювілейних дат, вшануванням пам'яті видатних українців [14, с. 27].

Лише деякі культурно-інформаційні центри проводили систематичну роботу, спрямовану на встановлення тривалих відносин з представниками держави перебування, створення атмосфери довіри, демонстрацію перспективних напрямків співробітництва з Україною.

Можна констатувати, що наша держава не приділяла належної уваги популяризації власної культури за кордоном, що призвело до формування невиразного та тривіального міжнародного образу України. Неприпустимість

нехтування розвитком культурної дипломатії та ненадання підтримки її суб'єктам продемонстрували події останніх двох років в Україні.

За умови відсутності інформації про Україну в інших країнах, за умов збройної агресії українські дипломатичні представництва та культурні інституції мають створювати механізми не лише для просування національних культурних продуктів, а й правдиво подавати інформацію про події в Україні. Це сприятиме формуванню позитивного міжнародного іміджу, а також гарантуватиме національної безпеки. Цим можна пояснити той факт, що за останні два роки відбулися зрушення у функціонуванні українських посольств та культурно-інформаційних центрів у цьому напрямку.

Прикладом активізації культурної дипломатії може слугувати діяльність посольства України в Канаді. В цій державі за останні два роки організовано понад 100 заходів, приурочених знаковим подіям. Серед них варто назвати наступні: організація та проведення Днів української мови, Шевченківських днів, робота освітніх структур закордонного українства з можливістю вивчення української мови, створення підручників та посібників (особливо багато шкільних підручників та матеріалів для вивчення української мови як іноземної підготовлено Канадським інститутом українських студій Альбертського університету), співпраця з кафедрами або центрами вивчення слов'янських або української мови [17].

Перший український фестиваль на території Канади відбувся в липні 1939 року у Торонто і називався «Перший Всекрайовий Українсько–Канадський Фестиваль пісні та музики». Учасниками фестивалю були близько 1500 артистів із різних регіонів країни: 38 струнних оркестрів, 32 хори, танцюристи і солісти, які виступили перед десятитисячною аудиторією. Всі учасники фестивалю були одягнені в національні костюми, які залучали глядачів своєю колоритністю. І нині в Торонто щороку проводиться триденний фестиваль української культури. Квартал міста перетворюється в український ярмарок. Вулиці перекриваються, встановлюється велика сцена, де виступають виключно україномовні ансамблі, поруч розташовуються

різноманітні кіоски та намети, де можна познайомитися з українською культурою, скуштувати традиційні страви української кухні. Фестиваль відвідує близько 500 тис. туристів [18]. Це серйозна пропаганда всього українського в Канаді.

Схожий фестиваль проводиться і в м. Дофін (провінція Манітоба). 40% жителів цього міста – вихідці з України. Канадський Національний український фестиваль у м. Дофін вважається найбільшим українським фестивалем Канади. Започаткований як щорічний у 1965 році, триває три дні. Його традиційно проводить торгова палата м. Дофін в останній тиждень липня. У місті діє Меморіальний парк «Село Україна», відкритий у 1984 році королевою Великої Британії Єлизаветою II. Саме у парку відбуваються головні заходи фестивалю. У місті є також низка Національних історичних пам'яток Канади, пов'язаних з українською діаспорою: Фермерське господарство Негрича, Народний дім Родес, Українська католицька церква Воскресіння Христового. Фестиваль і Меморіальний парк стали символами української культури. З роками фестиваль перетворився в національне українське свято, пристосоване до культури Канади. Фестиваль в м. Дофін значно підняв престиж українців в очах жителів Канади

Основними острівцями українських традицій і мови залишаються україномовні церкви і громадські організації, при яких створюються суботні школи, газети, ансамблі, спортивні товариства, а також «Спілка української молоді», «Пласт», багато інших. Вони допомагають людям зберегти традиції, культуру і сформувати позитивну думку про Україну у місцевих жителів. Європейський Конгрес Українців та Світовий Конгрес Українців зі свого боку беруть активну участь у виробленні стратегій взаємин України та діаспори і навіть розробка спільних меморандумів між урядом України та СКУ.

Події останніх років доводять, що в сучасних умовах престиж та міжнародний авторитет держави залежать в такій же мірі від стану розвитку її культурної дипломатії, як і від її збройного арсеналу. Культурно-інформаційні центри, за умови їх тісного співробітництва з інститутами традиційної

дипломатії, мають збалансовано працювати в культурній та технічній площині, що дозволить їм налагодити плідну співпрацю з іноземними партнерами [43, с. 404].

Отже, функціонування культурно-інформаційних центрів – важливий та перспективний напрямок реалізації дипломатії держав у культурній сфері. Культурно-інформаційні центри мають бути створені в усіх державах, з якими встановлено дипломатичні відносини, й повинні активно просувати національний культурний продукт. Створення мережі культурно-інформаційних центрів можливе за рахунок об'єднання інтересів та зусиль державних установ і приватних інституцій, навіть окремих відомих постатей, які мають вплив далеко за межами своєї власної держави.

Забезпеченість центрів кваліфікованим персоналом, який буде мати відповідний рівень освіти, вільно володітиме іноземними мовами, знатиметься на маркетингових технологіях, забезпечить належний рівень виконання їх професійних обов'язків, позитивно вплине на перетворення інформаційнокультурних центрів на осередки гостинності тієї держави, яку вони представляють.

2.2. Роль української діаспори у розвитку українсько-канадських культурних відносин

Відносини України та Канади на двосторонньому рівні мають власну історію та охоплюють великий спектр сфер. Особливості українсько-канадського співробітництва зумовлені проживанням 1,2-мільйонної української діаспори в Канаді, що має надзвичайно розвинену систему громадських та культурних організацій, наукових та дослідницьких установ, музеїв, художніх колективів, мистецьких об'єднань. Це сприяє прямим міжособистісним контактам між громадянами наших країн, а також безпосереднє співробітництво між такими організаціями в Канаді та подібними установами в Україні [27].

Поняття «українська діаспора» охоплює усіх українців, які опинилися за межами історичної батьківщини незалежно з якої причини: розвалу імперій, світових воєн, природних катаклізмів, політичних чи економічних криз, особистих обставин.

Українська діаспора є невід'ємною частиною українського народу держави Україна і творить глобальний український простір. Канадська діаспора формувалася чотирма хвилями, які великою мірою збігаються з хвилями емігрантів до США (до Першої світової війни; у міжвоєнний час; після Другої світової війни; у теперішній час). Перша хвиля українців зробила великий внесок в освоєння віддалених південно-західних регіонів Канади, запровадивши букерний протиерозійний спосіб обробітку ґрунту (такий звичний на Україні).

Основні етапи української іміграції до Канади такі:

1. «Нульова хвиля» – поодинокі імігранти, що швидко розчинилися в іншокультурному середовищі – 1812–1890-ті рр.
2. «Перша хвиля» – початок формування етнічної групи – 1891–1914 рр.
3. «Друга хвиля» – оформлення етнічної групи, формація громади – 1920–1941 рр.
4. «Третя хвиля» – іміграція «переміщених осіб», перші випадки виходу діаспори на політичне поле Канади – 1950–1960-ті рр.
5. «Затишок» – розвиток української етнічної групи в Канаді без поповнень з України – 1960–1991-ті рр.
6. «Четверта хвиля» (термін спірний) — іміграція після падіння «залізної завіси» – з 1991 р. до сьогодення. Здебільшого саме в цей період стала очевидною значна культурна й мовна різниця між діаспорою та «материковими» українцями [24, с. 130].

Особливе місце у двосторонніх відносинах належить питанням культурно-гуманітарного співробітництва, та зокрема, підтриманню зв'язків з українською громадою Канади, яка, за даними перепису населення станом на перше десятиліття XXI сторіччя становить 1 млн. 209 тис. 085 осіб (3,87% від

загального населення) та за розміром є сьомою національною меншиною [38]. Причому у 300 590 з них обоє батьків є українцями, а у 908 495 – один із батьків. Українці становлять 3,56% від загального населення країни. За провінціями та територіями Канади проживання осіб української національності розподілено так: Онтаріо – 336 355 осіб (міста Торонто, Лондон, Гамільтон, Оттава, Ошава, Тандер Бей, Садбері, Бредфордт); Альберта – 332 180 осіб (Едмонтон, Калгарі, Вегревіль, Лейтбрідж); Британська Колумбія – 197 450 осіб (Вікторія, Келовна, Вернон); Манітоба – 167 175 осіб (Вінніпег); Саскачеван – 129 265 осіб (Саскатун, Ріджайна, Йорктон); Квебек – 31 955 осіб (Монреаль); Нова Скошіа – 7 500 осіб; Нью Брансвік – 2 455 осіб; Юкон – 1 620 осіб; Північно-західні території – 1 445 осіб; Ньюфаундленд і Лабрадор – 945 осіб; Принс Айленд – 780 осіб.

Загалом, на території Канади нараховується понад 1000 етнічних українських громадських організацій та спілок, більшість з яких об'єднані в організації Конгрес українців Канади (КУК), який був заснований у 1940 році. КУК виступає від імені переважної більшості українських канадців країни, представляючи їх у державних установах та засобах масової інформації. Тут слід зауважити, що українці відіграють помітну роль у політичному житті Канади: ще в 1907 р. був обраний 1-й війт українець, у 1913р. – 1-й член законодавчої палати, у 1925 р., – 1-й член федерального парламенту в Оттаві. Українці обиралися мерами Едмонта та Вінніпега. Близько 100 наших земляків були обраними до провінційних законодавчих органів, майже 30 були членами федерального парламенту, 5 – сенаторами, 10 з них призначалися міністрами. Канаді потенційно не вигідна асиміляція українців, канадських громадян, особливо франкомовна. Найвпливовіші громади Канади, франкомовна і англомовна, визначають федеральний устрій Канади.

Як і у США, канадські українці живуть повноцінним суспільно-культурним, релігійним, економічним, політичним життям. Вони досить глибоко інтегровані у громадянське суспільство. У багатьох містах світу українці діаспори відкривають національні виставки, магазини або музеї. Такі

організації та заходи демонструють активну діяльність українців за кордоном з метою популяризації України, але для отримання результату держава повинна виступити координувати та в певних випадках й фінансово сприяти таким заходам.

Активною позиція української діаспори була на першому етапі українсько-канадських відносин – від 24 серпня по 1 грудня 1991 року. У цей час, дооголошення підсумків грудневого референдуму, Україну не можна було офіційно визнавати незалежною державою. Однак представники Конгресу українських канадців вже тоді не раз зверталися до федерального уряду з наполегливим проханням визнати незалежність України і запросити до Канади Голову Верховної Ради Леоніда Кравчука. Візит Л. Кравчука був результативним: майбутній президент дістав відчутну підтримку канадської сторони напередодні референдуму [16, с. 226]. Хоча вже тоді в українській громаді Канади стало помітним деяке розчарування ходом політичних та економічних перетворень в Україні. Такі провідні громадські організації Канади, як Ліга визволення України, Ліга Українських Канадців та Союз Українців Самостійників Канади критикували, зокрема, низькі їх темпи, бюрократизм чиновників, зволікання у створенні необхідної законодавчо-правової бази, наприклад в питаннях приватизації, захисту приватної власності та іноземних інвестицій тощо.

Із 1991 року активні представники українських організацій Канади ініціювали сотні гуманітарних акцій. Однією з найбільших, в реалізації якої взяли участь представники й інших етнічних груп, була програма «Друзі дітей». У її рамках протягом 1994-1995 рр. було надано допомогу 135 дитячим організаціям, 15 лікарням, клінікам, реабілітаційним центрам – усього на суму 4 мільйони доларів. Цією допомогою скористалися понад 30 тисяч дітей [17].

Українські громадські установи включаються в міждержавне співробітництво двома типовими способами. Перший – участь у проектах в цілому українських організацій, найчастіше КУКа, другий – участь окремих

представників громади в ролі експертів, координаторів, які водночас представляють якусь державну структуру, комерційну організацію або навчальний заклад, що виконує проект.

Протягом десятиліть українці в Канаді накопичували значний духовно-культурний потенціал, створювались численні наукові, літературні, художні цінності, там працювали і працюють багато видатних українських вчених, письменників, художників [21, с. 48]. Так, до середини ХХ ст. саме Вінніпег став центром культурного життя української діаспори в Канаді. Згодом Торонто і Едмонтон продовжили духовно-культурний і просвітницький запал українства на території Північної Америки. Ці міста проявили себе як потужні осередки українських культурних організацій та видавничих сфер. Зокрема, газетно-видавнича справа у провінції Альберта базувалася на журналах «Нова громада», «Українські вісті»; у м. Торонто статті українською мовою можна прочитати у виданнях «Гомін України», «Новий шлях» та ін.

Канадці українського походження ніколи не поривали зв'язків із землею своїх предків, маючи в цьому невичерпне джерело натхнення і сили для етнічного самовизначення. Опубліковані документи свідчать про значну допомогу, яку вони надавали своїй історичній батьківщині вже у другій половині ХХ ст., збираючи кошти, жертвуючи власні скромні заощадження на придбання медикаментів, медичного обладнання і устаткування, яких так потребувала повоєнна Україна [1, с. 56].

Українська діаспора, представляючи собою неекономічну групу тиску, активно включена в процес формування українсько-канадських відносин. Українські канадці стають ініціаторами та безпосередніми дійовими особами як виконавці, керівники, експерти і консультанти численних проектів і програм двостороннього співробітництва. Українська діаспора, в свою чергу, зіграла значну роль у формуванні іміджу незалежної України в Канаді, в популяризації української внутрішньої та зовнішньої політики, що сприяло формуванню дружніх взаємовигідних відносин між двома країнами.

Соціальне і політичне життя української діаспори Канади добре організоване. Тут знаходиться центр Світового Конгресу Українців (СКУ). Серед найбільш відомих організацій – Українське національне об'єднання, Ліга визволення України, Товариство об'єднаних українців Канади. Діє чимало професійних товариств (лікарів, правників, бізнесменів).

Українці навчаються у приватних початкових школах, на курсах українознавства, а вищу освіту здобувають в університетах і коледжах країни. Відкрито відділ україністики при Торонтському університеті, Канадський інститут українських студій в Едмонтоні. УГКЦ має Українську католицьку семінарію Святого Духа, Інститут імені митрополита А. Шептицького (видає газети і журнали «Українські вісті», «Поступ», «Наша мета»), а православна церква має Духовну семінарію, Коледж Св. Андрія, Інститут Петра Могили, Інститут Св. Володимира, офіційний орган «Вісник».

На велику пошану заслуговує Канадський інститут українських студій (КІУС), який веде науково-дослідну і видавничу діяльність. Інститут заснований при Альбертському університеті у 1976 р. з ініціативи відомих українських вчених Канади. При КІУС діє Центр досліджень історії України ім. Петра Яцика, який, зокрема, видав англomовну «Історію України-Руси» М. Грушевського (Mykhailo Hrushevsky «History of Ukraine-Rus»). До числа наймасштабніших проектів КІУСу належить п'ятитомна Encyclopedia of Ukraine [2, с. 256].

Серед найбільш масштабних заходів з нагоди 120-ї річниці поселення українців у Канаді слід згадати культурно-мистецьку акцію «Калейдоскоп талантів України», що відбулася за сприяння Мінкультури у дванадцяти містах Канади, та культурно-іміджевий проект «Історичний потяг українських піонерів». Останній – став найбільшим в історії українсько-канадських відносин заходом із часу оголошення незалежності України. До нього долучилося Посольство України у Канаді за підтримки Канадсько-української парламентської групи дружби та Конгресу українців Канади. Учасники цього проекту здійснили символічну подорож шляхом, який пройшли свого часу

перші українські емігранти у Канаді – від східного портового міста Галіфакс до Едмонтону на Заході країни. Меріям цих та інших міст презентували ексклюзивні пам'ятні скульптури, автором яких є член Національної спілки художників України, Спілки скульпторів Канади, президент Української асоціації художників Канади й віце-президент Канадсько-української мистецької фундації О. Лесюк [3].

У містах, до яких прибував Потяг українських піонерів, проходили різноманітні культурні акції за участю місцевих українських громад та гостей з України. Одним із головних заходів за маршрутом слідування Потягу стало відкриття пам'ятника Т. Шевченку у столиці країни Оттаві роботи відомого канадського скульптора українського походження Лео Мола.

Варто наголосити, що в Канаді діє Наукове товариство ім. Шевченка, яке об'єднує навколо себе провідних вчених різних галузей науки, а також суспільно-громадських і культурних діячів.

За спільними програмами державних та громадських організацій України, українських товариств Канади на Американському континенті були збудовані пам'ятники Тарасові Шевченку, Лесі Українці, Василю Стефанику, іншим видатним діячам української культури. На запрошення своїх земляків Канаду відвідували Зоя Гайдай, Іван Паторжинський, Анатолій Солов'яненко, Дмитро Гнатюк, Євгенія Мірошніченко, Анатолій Авдієвський тощо.

Наголосимо на тому, що у розвиток гуманітарних українсько-канадських взаємин зробили чималий особистий внесок відомі канадці українського походження. Так, скажімо, відомий громадсько-культурний діяч Петро Яцик став одним із спонсорів Інституту українських студій Гарвардського університету (США), Енциклопедії українознавства, Центру досліджень історії України ім. П. Яцика при Альбертському університеті (Канада), Освітньої фундації ім. П. Яцика (її фонд налічує 4 млн. доларів), Українського лекторію в Школі славістики та східноєвропейських студій при Лондонському університеті, документаційного центру в бібліотеці ім. Джона П. Робертса при Торонтському університеті [11, с. 245].

Костянтин (Джеймс) Ількович Темертей належить до когорти найбільших українських меценатів сучасності. Канадський підприємець є членом Консультативної ради з питань іноземних інвестицій при Президентові України. Також він очолював комітет і фінансував урочистості, пов'язані із святкуванням 100-річного ювілею переселення перших українців у Канаду. В Україні Костянтин Темертей реалізував ряд проектів: влаштував виставку коштовностей «Золото скіфів із стародавньої України» в Королівському музеї м. Онтаріо; фінансував видання українських книг, зокрема яскравого подарункового видання «Кобзаря» Т. Шевченка; англійською мовою було видано «Атлас мінеральних ресурсів України». Також К. Темертей був фундатором Бізнес-школи при Києво-Могилянській академії і очолив її [11, с. 246].

У 2006 році розпочалася співпраця ще одного мецената українського походження Ераста Гуцуляка з Національним університетом «Острозька академія». Він надав 100 тис. дол. на будівництво нового навчального корпусу академії. Будівництво розпочалось у 2007 році. До комплексу входить вежа імені Ераста та Ярміли Гуцуляків. Окрім Острозької академії, Ераст Михайлович також є меценатом Рівненської гімназії № 1, де колись навчався. Він створив преміальний фонд для щорічного нагородження учнів – переможців олімпіад, конкурсів Рівненської української гімназії. Ераст Гуцуляк профінансував видання «Словника українських співаків», книги Наталії Негребецької «Дороги долі». У 2006 р. році з метою популяризації української мови в Криму Ераст Гуцуляк був одним із спонсорів мовного конкурсу проведеного Всеукраїнською громадсько-політичною газетою «Кримська світлиця» тощо [6].

Серед факторів, що позитивно впливають на співробітництво України з діаспорою, бодай найважливішим є колосальний досвід діаспори із збереження та розвитку української етнічності в умовах демократичного суспільства, яким вона може поділитися з нами. Певною мірою саме завдяки зусиллям і активності канадської діаспори в останні роки спостерігається

зростання престижу України та українців у сучасному світі, виникає зацікавленість нашою країною серед представників ділових кіл. У зв'язку з цим важливо зазначити, що до співробітництва з Україною залучаються не лише асоціації та об'єднання представників української діаспори, а й країни їхнього проживання в цілому, причому саме Канаді належить роль «особливого партнера» України.

Для зовнішньої політики України співробітництво та в подальшому вплив цієї спільноти є важливим. Але багато залежить від активності діаспори. Цілком логічним є те, що для країни важливо приймати рішення, які з'єднують діаспорну групу за кордоном з батьківщиною. Українська діаспора наділена високим ступенем позиціонування в Канаді, що дає можливість як довгострокову, так і короткострокову підтримку Україні з моменту початку кризи у 2014 році.

Для подальшого впливу на ЗП курсу України для нас важливо залучити підтримку саме тієї спільноти, яка має більше міжнародних зв'язків, є більш організованою та важливою для України. Розвиток відносин між Україною та Канадою можна розглянути з точки зору аналізу трьох можливих варіантів співробітництва.

– Політика нинішнього курсу – залишити все так, як воно є зараз і не вживати жодних нових дій досягти більш активної участі української діаспори в Канаді для здійснення зовнішньої політики. Така політика найбільш підходяща, оскільки не має недоліків і не може призвести до появи нових проблем. Завдяки багаторічному досвіду співробітництва з українським урядом українська діаспора, представляє собою таку вагому групу тиску, яка вже давно активно включена в процес формування українсько-канадських відносин. Багато років українські канадці стають ініціаторами та безпосередніми дійовими особами як виконавці, керівники, експерти і консультанти численних проектів і програм двостороннього співробітництва. Українська діаспора, своєю чергою, вже давно грає значну роль у формуванні іміджу незалежної України в Канаді, в популяризації української внутрішньої

та зовнішньої політики, що сприяло формуванню дружніх взаємовигідних відносин між двома країнами [15, с. 206].

– Узаконення подвійного громадянства в Україні. Можливість подвійного громадянства може активно сприяти участі діаспори в житті країни походження, полегшуючи поїздки, знімаючи обмеження на проведення деяких операцій (наприклад, тимчасова робота або купівля землі), з якими стикаються іноземці, і забезпечуючи доступ до державних послуг і суспільних благ. У більш широкому сенсі подвійне громадянство може сприяти збереженню емоційного зв'язку з країною походження, тим самим стимулюючи продовження контактів та інвестицій. Також подвійне громадянство сприятиме посиленню впливу України в країнах другого громадянства і успішності процесу євроінтеграції; позитивно вплине на приплив в Україну трудових ресурсів і залучення економічних можливостей країни другого громадянства українців; сприятиме спрощенню ведення бізнесу для підприємців, а також покращить правовий і соціальний захист українців за кордоном. Як результат – в українському контексті подвійне громадянство матиме передусім негативні наслідки: біпатризм гальмує процес формування спільних цінностей, пріоритетів розвитку нації і, відповідно, єдності народу. Також слід зазначити, що інститут подвійного громадянства нівелює міцність усталеного юридичного зв'язку, що існує між громадянином і державою, послаблюючи інститут державної системи - інститут громадянства.

– Облігації для діаспор. Якщо говорити про вплив спільноти через фінансову допомогу, то мобілізацію коштів української діаспори в Канаді можна здійснювати за допомогою випуску облігацій для діаспори. Це роздрібнений інструмент заощаджень, що розміщується серед членів діаспори. Перевагами політики є те, що Україна може отримати доступ до не дуже заможних (але фінансово грамотних) мігрантів, випускаючи такі облігації з невеликим номіналом (від 100 до 1000 \$). Облігації з більш високими параметрами могли б продаватися більш заможним мігрантам, групам представників діаспори та інституційним інвесторам.

Кошти, виручені від розміщення облігацій для діаспор, могли б використовуватися для фінансування проектів, що представляють інтерес для іноземних мігрантів, таких як житлове будівництво, школи, лікарні та інфраструктурні проекти, які забезпечують конкретні переваги їх сім'ям або громаді на Батьківщині. Облігації для діаспор можуть задіяти емоційний зв'язок діаспор, їх бажання віддавати, що сприятиме зниженню вартості фінансування проектів розвитку на Батьківщині [16, с. 228].

Незважаючи на наявність переваг зазначеної політики, все ж таки, прийнявши рішення щодо початку реалізації такого підходу, можна зіткнутися з деякими проблемами, а саме:

- низькі продажі облігацій через недостатню фінансову грамотність представників діаспори;
- необхідність розробки програми інформування та залучення української діаспори до фінансового сектору (саме купівлі-продажу облігацій) та аргументація навіщо їм це потрібно.

Таким чином, на початку XXI століття роль української діаспори у більшості країн виходить за межі культурно-національного розвитку, оскільки утворюється велика кількість громадських організацій, національних ЗМІ, етнічних партій, освітніх та релігійних інститутів, що сприяє зростанню національної свідомості, допомагає зберегти національні традиції. Особливу роль відіграють українські університети за кордоном, які мають статус одночасно і народного університету, і академічних структур. Такі організації є культурним посольством українства за кордоном, вони активно досліджують життя діаспори серед місцевих мешканців, і тут важливим є те, щоб українська тематика стала цікавою для науковців інших держав.

2.3. Двосторонні угоди у культурно-гуманітарній сфері

Зі здобуттям Україною державної незалежності, для нашої країни розпочався доволі складний та суперечливий пошук власного місця та ролі у міжнародній ієрархії. Саме Канада однією з перших визнала незалежність української держави.

Канада визнала державну незалежність України 2 грудня 1991 року – першою на той час західною країною та другою країною після Польщі. Дипломатичні відносини між Україною та Канадою були встановлені 27 січня 1992 року. 3 квітня 1992 року діє Посольство Канади в Україні, у листопаді 1992 року було відкрито Посольство України в Канаді, а пізніше – Генеральне консульство України в Торонто (березень 1993 року) [17].

Основні принципи та напрями розвитку відносин між двома країнами зафіксовано в Спільній Декларації про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Канадою [36], у Спільній декларації про Особливе партнерство між Україною та Канадою, підписаній у Києві 31 березня 1994 року [35], а також Спільній декларації про подальший розвиток відносин Особливого партнерства між Україною і Канадою, підписаній у Києві 5 грудня 2001 року [38].

Новий етап у відносинах України та Канади розпочався у 2009 р., коли підписано «Дорожню карту українсько-канадських відносин». Аналіз цього документа свідчить про те, що співпраця між Канадою та Україною виходить на новий рівень, оскільки обидві держави виявили взаємне бажання поглиблювати двостороннє співробітництво, особливо в галузях економіки, політики, безпеки, гуманітарній та культурній сферах [8].

Підтверджене у 2001 році «Особливе партнерство» та довгострокова «Дорожня карта», що прийнято у 2009 році, визначили основні напрямки українсько-канадських відносин на XXI століття. Вони базуються на основі наступних пріоритетів:

- взаємо визнанні демократії, що має спиратися на верховенство права;

- політичний діалог між країнами з урахуванням співпраці з міжнародними організаціями, статuti яких визнаються ними;
- співробітництво у сфері безпеки у самому широкому спектрі;
- співпраця в оборонній сфері;
- різностороннє співробітництво в економічній, торгівельній та інвестиційній сферах;
- розвиток міжособистісних контактів у культурній, освітній, медичній та інших гуманітарних напрямках [8].

Культурно-гуманітарні аспекти співробітництва між Україною та Канадою обумовлені у Спільній Декларації про особливе партнерство між Україною і Канадою від 31.03.1994 р. та в Угоді про дружбу та співробітництво між Україною і Канадою від 24.10.1994 р. Відповідно до положень Спільної Декларації сторони зобов'язалися «активно співпрацювати з метою прискорення взаємного розповсюдження інформації про національні досягнення у галузі культури, науки і освіти, популяризації нових досягнень у цих сферах і розширення культурних, спортивних та інформаційних обмінів» [37].

У Статті 13 Угоди про дружбу та співробітництво наголошується на важливості культурних та спортивних обмінів для взаєморозуміння між народами та міститься положення про продовження двостороннього співробітництва у галузях культури і спорту. Сторони також зобов'язалися сприяти «розвиткові безпосереднього співробітництва між освітніми, архівними, культурними, творчими та спортивними організаціями двох країн, а також між асоціаціями і товариствами в цих галузях». Частина друга Статті 14 Угоди регулює двосторонні обміни в культурно-гуманітарній сфері, зокрема в ній говориться, що сторони «сприятимуть розширенню контактів між політичними партіями, профспілками, фондами, школами та вищими навчальними закладами, організаціями по захисту прав людини, релігійними, жіночими та молодіжними організаціями, екологічними та іншими асоціаціями» [37].

У 1971 році в Канаді була запроваджена офіційна політика багатокультурності, спрямована на підтримку та взаємодію культур різних національностей. У зв'язку з цим, у 1982 році до Канадської хартії прав і свобод були внесені зміни, які зафіксували мету збереження та примноження багатокультурної спадщини країни.

Основні напрями канадської політики у сфері розвитку культури визначаються Законодавчим Актом Канади про багатокультурність, який був прийнятий у 1985 році. Відповідно до даного Акту усі представники канадського суспільства мають право зберігати та поширювати своє культурне надбання та культурну спадщину. Актом визнається, що багатокультурність є фундаментальною характеристикою канадської культурної спадщини, а однією з основних задач канадського суспільства є заохочення участі окремих осіб та різних етнічних громад до формування канадської ідентичності. З метою реалізації політики багатокультурності у 1973 році було заснований Департамент канадської спадщини (Department of Canadian Heritage). До юрисдикції Департаменту відносяться питання багатокультурності, захисту прав людини, збереження культурного надбання тощо. Департамент відповідальний за розробку та впровадження національної політики та національних програм щодо культурного розвитку та культурної спадщини Канади, а також канадської ідентичності на основі принципів багатокультурності [43, с. 406].

Особливості українсько-канадського співробітництва в культурно-гуманітарній сфері обумовлені наявністю 1,2 мільйонної української діаспори в Канаді, що має надзвичайно розвинену систему громадських та культурних організацій, наукових та дослідницьких установ, музеїв, художніх колективів, мистецьких об'єднань тощо. Це спричиняє прямі міжособистісні контакти між громадянами наших країн, а також безпосереднє співробітництво між такими організаціями в Канаді та подібними установами в Україні.

До таких установ в Канаді відносяться, зокрема, такі:

- Село спадщини української культури, поблизу м.Едмонтон, провінція Альберта;
- Канадський інститут українських студій, м.Едмонтон, провінція Альберта, відділення Інституту є в м.Торонто;
- Український центр засобів і розвитку при коледжі Гранта МакЕвана, м.Едмонтон, провінція Альберта;
- Українсько-Канадський Архів-Музей Альберти, м.Едмонтон, провінція Альберта;
- Український музей Канади, м.Саскатун, провінція Саскачеван, відділення музею є в м.Торонто;
- Прерійський центр дослідження української спадщини при Університеті Саскачевану, м.Саскатун, провінція Саскачеван;
- Інститут Св. Петра Могили, м.Саскатун, провінція Саскачеван;
- Центр Українсько-Канадських студій при Манітобському університеті, м.Вінніпег, провінція Манітоба;
- Український культурно-навчальний центр «Осередок», м.Вінніпег, провінція Манітоба;
- Колегія Святого Андрія у Вінніпезі при Манітобському університеті;
- Сад скульптур Лео Мола, м.Вінніпег, провінція Манітоба;
- Музей Ліги Українських Католицьких Жінок Канади Торонтонської Епархії, м.Торонто;
- Інститут святого Володимира, м.Торонто;
- Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр, м.Торонто;
- Український дослідницький інститут, м.Торонто;
- Музей Тараса Шевченка, м.Торонто;
- Канадсько-українська мистецька галерея, м.Торонто;
- Музей українського народного мистецтва, м.Міссіссага, провінція Онтаріо;
- Музей пам'яті Голодомору, м.Гамільтон, провінція Онтаріо;

– Інститут Східньо-Християнських наук ім. митрополита Андрея Шептицького при Університеті святого Павла, м. Оттава, провінція Онтаріо [18].

Загалом, кількість об'єктів, що пов'язані з історією Українського народу в Канаді, за приблизними розрахунками може сягати до 1000 одиниць. Серед них є 6 українських церков і 12 будівель та історичних місць, що внесені до переліку канадських пам'яток національного, провінційного чи муніципального значення.

В Канаді встановлені пам'ятники низці українських історичних діячів, зокрема Т.Шевченку у м.Вінніпег, Лесі Українці у м.Саскатун та м.Торонто, Івану Франку у містах Вінніпег, Торонто та Ляшен (провінція Квебек), Володимиру Великому у м.Торонто, Василю Стефанику на території Села спадщини української культури в провінції Альберта. На території Канади також встановлено п'ять монументів, що вшановують пам'ять жертв Голодомору 1932 – 1933 років в Україні: в містах Вінніпег, Едмонтон, Гакстон, Калгарі та Віндзор.

Українські канадці стають ініціаторами та безпосередніми дійовими особами як виконавці, керівники, експерти і консультанти численних проектів і програм двостороннього співробітництва. Українська діаспора, в свою чергу, зіграла значну роль в формуванні іміджу незалежної України в Канаді, в популяризації української внутрішньої та зовнішньої політики, що сприяло формуванню дружніх взаємовигідних відносин між двома країнами.

До основних сфер співробітництва відносяться співробітництво в сфері освіти та співробітництво в сфері економіки. Про це свідчить наявність досить великої кількості міжнародноправових актів. Канадський уряд сприяв розвитку освіти України через проведення безлічі семінарів і тренінгів для викладачів освітніх закладів, фінансування та допомогу у формуванні навчально-методичних матеріалів, а також через запровадження обмінів для студентів, учнів та викладачів освітніх закладів. Це все позитивно вплинуло

на розвиток освіти в Україні та зміцнило зв'язок між Україною і канадцями українського походження.

Свідченням подальшого розвитку україномовної освіти в умовах сьогодення Канади є й відновлення за сприяння КУК функціонування сайту українського громадського шкільництва «ШКОЛА». Проект започатковано з метою створення єдиного громадського простору для вчителів українських шкіл Канади для обговорення актуальних питань українського шкільництва, обміну цікавим досвідом, ресурсами і взагалі необмеженого спілкування між усіма україномовними школами [31, с. 33].

Створення центрів дослідження українсько-канадської проблематики та сприяння поширенню української культури в Канаді є одним з унікальних досягнень канадських вищих освітніх закладів. На даний момент вище згадані центри функціонують аналізуючи вплив української канадіани на становлення канадського суспільства, висвітлюючи релевантні проблеми розвитку українсько-канадських досліджень, стимулюючи співпрацю між українськими та канадськими навчальними закладами та поширюючи знання про Україну в Канаді. Серед них варто виділити наступні:

- Центр українських канадських студій (Centre for Ukrainian Canadian Studies) при Манітобському університеті,
- Канадський інститут українських студій (Canadian Institute of Ukrainian Studies) при Альбертському університеті,
- Український центр засобів і розвитку (Ukrainian Resource and Development Centre) при МакЮенському університеті,
- Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр (The Ukrainian Canadian Research & Documentation Centre) в Торонто.

Центр українських канадських студій при Манітобському університеті був створений в 1981 році за підтримки Колегії Святого Андрея і поставив за мету створювати, зберігати та поширювати знання про українсько-канадську культурну та історичну спадщину (University of Manitoba – Faculty of Arts – Centre for Ukrainian Canadian Studies – About the Centre, n.d.). Також центр

пропонує міждисциплінарні магістерські та докторські програми для студентів Манітобського Університету. Центр активно співпрацює з українською спільнотою Вінніпега, систематично організовує україно та англomовні лекції, на яких гості центру мають змогу прослухати доповіді та поспілкуватися з провідними науковцями та культурними діячами, котрі вивчають українську канадіану. Крім того, центр спонсорує та приймає участь в конференціях як на місцевому, так і на міжнародному рівнях.

Українсько-канадське співробітництво в галузі вищої освіти має давні історичні традиції, оскільки досить чисельна українська діаспора є однією з важливих складових частин культурного та суспільного середовища Канади ще з початку XX ст. Вже в 1953 р. виник Союз українських студентів Канади, який на сьогодні координує роботу студентських організацій української молоді у 15 університетах країни. Досить довго спроби налагодити співпрацю в сфері освіти між УРСР та Канадою нагтовхувалися на спротив тоталітарної держави, окремі факти студентського та наукового взаємообміну розпочалися з 1978 р., коли перша група українських студентів прибула на навчання до Канади [27].

Провідну роль у реалізації співробітництва у сфері освіти та науки відіграє Канадське бюро міжнародної освіти, членами якого є 150 навчальних закладів Канади. З українського боку, крім Міністерства освіти, координаційну роботу здійснює Спілка ректорів вищих навчальних закладів України. Сферами найбільшого зацікавлення для канадських освітян є співпраця з українськими навчальними закладами в галузі сільського господарства, енергетики та використанні природних ресурсів. У Канаді координаційним центром співпраці у цій галузі є створений у 2010 р. Консорціум прерійних університетів, в Україні цю роботу координує Національний університет біоресурсів і природокористування України, активну участь беруть Львівський національний аграрний університет, Дніпропетровський державний аграрний університет, Сумський національний

аграрний університет та Харківський національний технічний університет сільського господарства.

У 2013 р. було розроблено спеціальну Програму українськоканадського співробітництва у сфері вищої освіти та проблеми забезпечення й контролю якості вищої освіти в Україні та Канаді [27]. Для України важливим напрямом міждержавної співпраці в сфері освіти з Канадою є сприяння збереженню ідентичності української молоді як із числа діаспори, так й українських громадян, що навчаються в Канаді. Подібна робота проводиться зусиллями багатьох українських та канадських навчальних закладів і громадських організацій, таких як Манітобський, Саскачеванський, Альбертський університети в Канаді, Український католицький університет, Національний університет «Львівська політехніка», Львівський національний університет ім. І. Франка, Києво-Могилянська академія, Запорізький університет та ін. Організуються мовні курси, здійснюється координація навчальних програм, культурна та фінансова підтримка окремих наукових, мистецьких та просвітницьких заходів тощо.

Таким чином, наявні закріплені на законодавчому рівні чітко сформульовані інтереси урядів України та Канади щодо співробітництва у сфері освіти, які полягають у спільній роботі над розвитком наукового потенціалу обох країн, обміну науковою інформацією, забезпеченні безперешкодного співробітництва наукових та навчальних закладів, наукових шкіл та окремих науковців, функціонуванні програм з обміну студентами, сприяння громадській та культурно-просвітницькій діяльності в обох країнах.

Як для України, так і для Канади подібна співпраця сприяє зростанню наукового та економічного потенціалу та створенню кращих умов для реалізації особистості кожного громадянина. Кількість українських студентів, які обирають для навчання Канаду, має постійну тенденцію до зростання протягом останніх років.

Функціонує велика кількість освітніх програм, участь у яких дає нові освітні можливості українським студентам: «Партнерство заради

майбутнього» Агентства міжнародного розвитку Канади та асоціації університетів та коледжів Канади, стипендіальна програма для відвідування лабораторій уряду Канади, Програма Магістр бізнес адміністрування, Програма стажування ім. Ф. Бантінга, стипендіальний фонд ім. П. Яцика та ін [41].

Отже, українська складова канадської студентської молоді чисельно зростає, в структурі освітніх пріоритетів канадські вищі навчальні заклади збільшують свою привабливість. Вибір українськими студентами навчання в Канаді визначений вигідним поєднанням престижності навчання у провідних навчальних закладах та порівняно невисокою вартістю навчання, важливе значення має наявність найбільшого у світі осередку української діаспори, що знижує проблеми культурної адаптації.

Також важливе значення має той факт, що Канада створює комфортні умови для праці студентів та їх працевлаштування. Найбільша кількість українських студентів навчається в Альбертському університеті (м. Едмонтон), Манітобському університеті (м. Вінніпег), Саскачеванському університеті (м. Саскатун), Торонтському університеті (м. Торонто). Канадський уряд щодо українських студентів також має певні очікування. Тому канадські вищі навчальні заклади намагаються якомога ширше залучати на навчання іноземних студентів. Отже, співробітництво України та Канади у сфері вищої освіти має давні історичні традиції та сприяє інтелектуальному розвитку обох країн.

Перспективним напрямком є, перш за все, співробітництво у сфері теле- та кіновиробництва. Співробітництво у цій сфері може призвести, перш за все, до популяризації українського продукту закордоном, яке приведе до збільшення доходів. Бо саме сфера кіно зараз є однією з найбільш прибуткових сфер, які зможуть створити нові робочі місця та приведуть до зменшення безробіття в нашій країні, збільшення казни за рахунок податків.

Таким чином, сучасний етап відносин між Україною та Канадою є найбільш важливим, оскільки саме сьогодні наша держава переживає тяжкі

часи і саме Канада надає нам найбільшу та всебічну підтримку у збереженні нашої територіальної цілісності та суверенності. Україна і Канада надалі залишаються особливими партнерами, кожен з яких не байдужий до долі іншого. Вони не тільки не втратили інтересу до подій, що відбуваються у кожній з країн та у світовій системі в цілому, а, навпаки, прагнуть знайти спільні шляхи вирішення актуальних проблем, що постають у сучасних реаліях світових взаємовідносин.

РОЗДІЛ 3

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ З МЕТОЮ ПРОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

Нині зростає увага до культурної дипломатії як інструменту досягнення цілей зовнішньої політики держави через культуру. Культурна дипломатія спрямовується на організацію різних культурних заходів в інших країнах для просування своєї культури з метою посилення міжкультурного діалогу та укріплення взаєморозуміння між різними державами. Глобалізація, розвиток сучасних комунікаційних технологій здійснили вплив на традиційні підходи до культурної дипломатії та зумовили формування транснаціональних зв'язків на основі використання сучасних медіа. Соціальні мережі стають інноваційним інструментом розвитку дипломатії.

Українські дослідники та зарубіжні вчені підкреслюють, що соціальні мережі та інші медіа-технології надають безліч можливостей для просування культурних досягнень через цифрові дипломатичні канали, сприяють міжкультурним обмінам, дозволяють впливати на широке коло учасників мережевого простору [47].

В епоху соціальних мереж відбувається розвиток цифрової культурної дипломатії у напрямі поширення через сучасні медіа видавничих проєктів, культурних програм обміну, встановлення взаєморозуміння між державами шляхом організації мистецьких фестивалів, концертів, гастролей; інформування про практику стипендій і грантів в соціокультурній сфері; формування позитивного іміджу та репутації країни на міждержавному рівні. Нові медіа пропонують доступні платформи для інтерактивного міжкультурного діалогу, дозволяють розширювати знання про культурні продукти; використовувати свій культурний потенціал на світовій арені. Дослідники пов'язують стратегії культурної дипломатії з такими типами соціальної комунікації як: презентація, маніпуляція та конвенція та виділяють лінгвістичний й технологічний підхід. У межах першого акцентується увага на

дипломатичному діалозі та полілозі. Другий, який ґрунтується на комунікативних технологіях, обґрунтовується як сучасний напрям розширення інформаційної присутності, просування культури засобами іміджмейкінгу, реклами [60].

В Україні культурну дипломатію здійснює Міністерство культури і туризму, Міністерство закордонних справ, Міністерство освіти і науки, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, неурядові громадські організації і приватні особи [52].

Варто наголосити, що важливу роль у вітчизняній культурній дипломатії відіграє Український інститут. Його стратегічна мета – зміцнення міжнародної і внутрішньої суб'єктності України засобами культурної дипломатії. Цілі полягають в покращенні розуміння та впізнаваності України закордоном; забезпечення сталого запиту на фахову взаємодію з Україною; зміцнення спроможності гравців української культури, освіти, науки та громадянського суспільства до міжнародної співпраці; посилення залученості України до актуальних світових культурних процесів; розширення поля використання української мови у світі. Програмна діяльність Інституту доволі розширені, і розвиток культурної дипломатії в ній займає особливе місце.

У 2015 р. започатковано Перший форум культурної дипломатії України, що його ініціювало МЗС України. Також при МЗС України створено Управління публічної дипломатії, до складу якого увійшли три відділи – культурної дипломатії, іміджевих проектів та зв'язків із медіа. Головний акцент сьогодні робиться на промоції українського кіно, проведенні фотовиставок, зустрічей із українськими письменниками, науковцями тощо.

Нині інституційна розбудова публічно-дипломатичного ресурсу триває: відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1034 «Деякі питання реформування державного управління», з 2 січня 2020 року у структурі апарату МЗС України формується Директорат публічної дипломатії (у складі двох управлінь – публічної дипломатії та з питань закордонного українства і гуманітарного співробітництва), який охопить всю

публічну комунікацію за кордоном – з громадськістю, зі стейкхолдерами, культурну дипломатію, іміджеві заходи тощо.

Серед пріоритетних напрямків української культурної дипломатії визначено Канаду. Вже згадувалося про те, що важливу роль у розвитку української культурної дипломатії відіграють представники української діаспори, зокрема, створені ними організації. Українці в Канаді культурно, інформаційно, політично впливають та сприяють формуванню позитивного іміджу української держави.

Проведення культурних і мистецьких заходів відіграє важливу роль для підтримки українсько-канадських культурних зв'язків. Найвідоміші українські фестивалі в Канаді включені до переліку її культурного надбання. Розвиток фестивального руху українців Канади є свідомим фактором збереження українцями своєї культури та поширення міжкультурної комунікації, яка є потужним чинником лобювання ЗП інтересів України.

Поява таких проектів, як «Культурна дипломатія між регіонами України» (з ініціативи Українського кризового медіа-центру), є доволі знаковою для розвитку внутрішнього вектора культурної дипломатії [45, с. 210]. Звичайно, що створення державного інституту культурної дипломатії та його розбудова – це доволі складний та тривалий процес, який потребує консолідованих зусиль як органів державної влади, так і громадського суспільства.

Культурна дипломатія має як внутрішньополітичний, так і міжнародний вимір, і важливим її завданням є швидке реагування на культурні запити суспільства, політика презентації України у світі через співпрацю у сфері культури.

Успішний розвиток української культурної дипломатії можливий за умови комплексного та системного підходу МЗС України та Міністерства культури України, експертної спільноти, волонтерів, представників української діаспори. Можна констатувати, що культурна дипломатія в Україні лише розпочинає активно розвиватись і сьогодні стикається із

багатьма проблемами, зокрема, через відсутність єдиної координації роботи різних культурних центрів, відсутність єдиної державної стратегії. Вироблення суспільного консенсусу в реалізації політики культурної дипломатії є сьогодні чи не головним завданням, адже українські культурні ініціативи, які виходять на міжнародний рівень, мають бути внутрішньо узгодженими і відображати загальносуспільний консенсус.

Хоча в європейських країнах просування культури держави займаються насамперед громадські організації, фонди, які існують переважно на приватні кошти. Такі ініціативи нині реалізуються в Чехії, Австрії, Швеції національний брендинг є стратегічним питанням державної політики, допомагає залучати ресурси й активізує міжнародну співпрацю, проте навіть у 2021 році неможливо говорити про виважену й ефективну політику у сфері державного брендингу України [25, с. 50].

До 2016 року не було послідовної та комплексної стратегії з просування міжнародного іміджу України та поширення правдивої й актуальної інформації про здобутки держави. На період 2016-2020 рр. було прийнято Концепцію популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, яка створила певну рамку для формування бренд-стратегії. Лише прийняття в березні 2021 року Стратегії публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки позначило початок нового етапу в національному брендингу. У передмові зазначено: «Ми ставили перед собою амбітну мету – винести на стратегічний рівень зусилля з формування позитивного іміджу України у світі» [39]. Документ ставить завдання об'єднати всіх гравців у царині публічної дипломатії та по суті є стратегією брендингу України. Втім, постають логічні питання, як втілити в життя стратегію і як створити потужний бренд «Україна». Ефективна бренд-стратегія акумулює зусилля усіх сторін, зацікавлених у просуванні позитивного іміджу держави, і формує стійкі, непорушні позитивні асоціації з державою.

Розглянемо, як реалізується загальний національний брендинг України. Сприйняття держави у світі знаходить своє відображення у численних світових рейтингах. Традиційно перші позиції у рейтингах посідають країни «великої сімки» та «великої двадцятки», а Україна, хоч і присутня в рейтингах, має доволі слабкі позиції. Цікавим є дослідження FutureBrand – компанії з глобальної трансформації бренду. Щороку її експерти публікують The Future Brand Country Index, який впорядковує топ-75 країн Світового банку за ВВП відповідно до сили сприйняття. Рейтинг The Future Brand Country Index констатує конкурентну перевагу певних країн і в 2020 році серед «сильних брендів» (перші п'ятнадцять країн) виділив Японію, Швейцарію, Норвегію, ФРН, Канаду, Данію, Фінляндію, Швецію, ОАЕ, Нову Зеландію, Австралію, Австрію, США, Францію, Італію [53].

Україна опинилася на 71 місці, покращивши показник 2019 року на три позиції. Рейтинг The Legatum Prosperity Index 2020, що базується на 66 показниках добробуту, які структуровані у 12 груп, помістив Україну на 92 місце з 197 можливих між Гайаною та Сальвадором; у 2019 році Україна була на 96 місці [56]. Перша двадцятка лідерів майже повністю збігається зі згаданим вище рейтингом. У рейтингу «м'якої» сили The Soft Power 30 України взагалі немає, на відміну від присутніх у ньому сусідніх Польщі та Росії [57]. З іншого боку, в Global Soft Power Index Україна посіла 61 місце зі 100 в 2021 році, а в 2020-му – 46 [15, с.46]. Найкраще виглядають позиції України в глобальному рейтингу присутності на світовій арені Elcano Global Presence Index 2019, який розмістив нашу державу на 49 місці зі 130 можливих [57].

Новим етапом розвитку культурної дипломатії є 2015 рік, коли держава почала представляти світові культурну самобутність й ідентичність українців за допомогою нового інструментарію. Фактично розпочалася розбудова стратегії культурної дипломатії, залученої до політики брендингу. Відсутність досвіду в цій галузі, хронічне недофінансування сфери культури, проблеми інституалізації культурної дипломатії спричинили низку проблем і гальмували

її розвиток. Ця сфера не була повноцінно включеною до політики брендингу, оскільки не були чітко розподілені функції та повноваження між усіма стейкхолдерами і не визначено ключову інституцію. Українська модель культурної дипломатії відрізняється від моделі провідних західних держав, у яких брендинг держави є елементом та пріоритетом політики: держава хоч і зацікавлена у культурній дипломатії, проте її підтримка майже непомітна [48, с. 12].

Тривалим був процес створення Українського інституту, який є єдиною державною установою, яка займається промоцією культурних надбань України за кордоном. Зокрема, не було створено платформи для взаємодії між органами влади для обговорення та детальної розробки подальшої концепції Інституту. Національна рада реформ при Президентові України як консультативно-дорадчий орган не брала активну участь у цій ініціативі. У 2017 році Український інститут було створено: він є частиною культурної сфери, але, з іншого боку, ця установа підзвітна МЗС України і закордонним дипломатичним установам, адже захищає ЗП інтереси держави. Він забезпечує активну діяльність України у сфері публічної та культурної дипломатії, сприяючи кращій інформованості про Україну за кордоном і водночас лобіюванню ЗП інтересів на міжнародній арені. Основними програмними напрямами Українського інституту є реалізація мистецьких, академічних та крос-секторальних програм, просування української музики, кінематографії та української мови за кордоном.

Український культурний фонд з 2017 року сприяє також поширенню культурних цінностей серед українського суспільства, виробленню якісного культурного продукту, підтримує креативних творців, які прагнуть інтегрувати український культурний продукт у світовий простір.

В умовах цифрового простору діяльність різних інституцій культурної дипломатії доповнюється представленням у соціальних мережах. Вони все активніше використовують технології Web 2.0 для просування своїх культурних ініціатив, зокрема: блогосферу, Facebook, Twitter, YouTube [19].

Також слід звернути увагу на платформу Global Ukraine, створену для об'єднання українців з усього світу з метою просування та лобіювання українських інтересів у новому глобальному світі, розвитку співробітництва, сприяння реалізації соціальних проєктів. Цей проєкт привертає велику увагу іноземних громадян до культурних ініціатив, літературних та театральних подій, кіно і радіо, що забезпечує більш широку комунікацію з населенням за кордоном. Це створює підґрунтя для зміни парадигми культурної дипломатії, яка виходить на інший рівень.

Разом з тим, важливо зауважити, що глобалізація та інтернетизація зумовлюють й проблеми спотворення інформації, уявлень про інші культури. У сучасному медійному просторі існує безліч інструментів для негативного впливу на користувачів, маніпулювання, пробудження культурних фобій, культурного сепаратизму. У протидії таким процесам, на нашу думку, особлива роль належить також музеям та бібліотекам. Ці соціокультурні установи створюють комунікаційний простір для міжкультурному діалогу через поширення своїх ресурсів в мережевому просторі, створення умов для інтерактивної взаємодії з його учасниками.

Недостатня міжсекторальна комунікація спричиняє брак інформації у певних органах влади, через що вони не можуть ефективно оцінити наявну проблему і, відповідно, вживати заходи для її вирішення. Результатом міжсекторальної комунікації стало затвердження урядом у 2018 році єдиного офіційного бренду України – Ukraine NOW [59]. Розробники бренду – українська агенція banda.agency зазначають: «Щоб глобально змінити уявлення про українців і переконати ще більше людей завітати до нас, Україні потрібен бренд. Такий бренд, що продемонструє нас як відкриту сучасну країну, де відбувається все найцікавіше саме зараз». Дійсно, бренд вважається досить успішним. Зокрема, бренд отримав премію Effie в українському конкурсі реклами Awards Ukraine 2019 і відому міжнародну дизайнерську премію Red Dot Design Award.

У Стратегії публічної дипломатії неодноразово наголошується на необхідності й важливості використання бренду «Ukraine NOW» і спільних наративах «для більш чіткого позиціонування України у світі» [28, с. 189].

Культурна дипломатія потребує і змістового наповнення через розуміння власного місця у світі. Те, як себе позиціонує Україна та її громадяни, відображається на сприйнятті нас міжнародною аудиторією. Необхідно робити акцент на реалізації і дипломатії, що орієнтована на зв'язки та спілкування з власними громадянами і розуміння ними ключової ідеї, хто ми та що ми хочемо показати світові. Доречним була б масштабна інформаційна кампанія всередині України про саму державу на прикладі мультимедійного видання Ukraïner [59].

На сьогодні не вистачає чітко сформованих культурних кодів та образів для розуміння України у світі. Закордонна спільнота все ще має усталені, застарілі стереотипи про Україну. Відомий український мозковий центр «Нова Європа» у листопаді 2020 року опублікував результати соціологічного опитування «Як сприймають Україну в країнах ЄС?», що проводилось у Польщі, Німеччині, Італії та Франції. Закордонна спільнота ще асоціює Україну з війною, проте відсоток опитуваних, які так вважають, значно зменшився (у 2015 р. – 49%, у 2020 – 12%), і дедалі більше Україна почала асоціюватись з іммігрантами [48]. Позитивним є те, що на імідж України за кордоном не впливають російські наративи. Основним залишається те, що більшість асоціацій, які виникли у закордонній спільноті щодо України, є негативними. Це означає, що бренд-стратегія України ще не до кінця продумана і наразі не підкріплена структурованою та налагодженою політикою у сфері державного брендингу.

Виходячи з того, що застосування державою культурної дипломатії спрямоване на реалізацію політичних цілей держави, призначень культурної дипломатії дуже багато. Умовно їх можна розділити на три рівні: глобальний, національний, регіональний.

На глобальному рівні культурна дипломатія слугує підтримці миру та безпеки у світі, що передбачає поглиблення міжнародної співпраці; відсторонення та попередження конфліктів на релігійному, етнічному, культурному рівні; збереження культурного розмаїття; боротьбу з уніфікацією культури. На такому рівні держави взаємодіють у межах спільних проєктів інституцій системи ООН, Великої двадцятки, Великої сімки і проєктів з управління та формування глобальними ініціативами в царині міжкультурного та міжрелігійного діалогу.

На регіональному рівні – зокрема, на рівні ЄС, культурна дипломатія передбачає створення взаємовигідних партнерських стосунків з акторами, які її оточують, шляхом створення та підтримки позитивного та спільного культурного простору. Така взаємодія відбувається переважно в рамках регіональних інтеграційних утворень, на європейському рівні можливо зазначити про участь в культурних проєктах та культурній політиці ЄС.

На національному рівні культурна дипломатія допомагає захисту національних інтересів та врегулюванню завдань, які спрямовані на розвиток країни. Це передбачає практичну активність держави з впровадження національної стратегії або програми у сферу культурної дипломатії та зовнішньої політики в сукупності. Важливо зазначити, що практичне виконання зазначених цілей взаємопов'язане між собою та обопільно впливає і відображається на всіх рівнях взаємодії та відповідає значенню нової культурної дипломатії. Наразі активно розвиваються міжнародні проєкти, які популяризують Україну у світі та є саме публічною дипломатією.

Одним із масштабних міжнародних соціальних проєктів, до якого була долучена авторка цієї публікації, став проєкт «Книга Добра», який мандрує світом та об'єднав тисячі дітей та дорослих з єдиною метою – відшукати унікальні історії про добро в усіх проявах. Це Книга про Україну, про нас, українців, і про майбутнє, яка містить у собі щире та нерафіноване добро [47].

Участь у створенні «Книги Добра» взяли більше 500 тисяч дітей та дорослих з усіх куточків України. 350 переможців попередніх етапів

міжнародного соціального проєкту «Книга добра» мали змогу бути в складі української делегації та передавати примірники Книги в найбільші бібліотеки світу. Унікальний примірник «Книга Добра» вже зберігається у бібліотеці Ватикану, Туреччини, Литви, Латвії, Естонії, Румунії та України. За підтримки міністра закордонних справ України Павла Клімкіна (2014–2019 рр.), Міністерства закордонних справ Естонії, Посольства Естонії в Україні, Міністерства людських ресурсів Угорщини, Посольства Угорщини в Україні, з благословення Кардинала, верховного архиєпископа Києво-Галицького Любомира Гузара був реалізований міжнародний соціальний проєкт «Книга Добра» [47].

Потужно розвивається нова публічна дипломатія на фоні пандемії в середині країни за рахунок культурно-мистецького проєкту «Таємниці України для тебе» за підтримки Міністерства закордонних справ України, БФ «Чисті серцем» та ВГО «Територія Жінок», який продиктований викликами часу і давно назрілою необхідністю створення єдиної бази видів народних ремесел, зібранням рецептів автентичної та традиційної української кухні, популяризації історичних та культурних пам'яток з різних регіонів України, та буде набирати обертів й за межами України, що, в свою чергу, є прикладом публічної дипломатії в дії.

Для ефективної реалізації культурної дипломатії важливо застосовувати повний її інструментарій. Культурна дипломатія має бути спрямована на поширення різного культурного продукту у сферах аудіального та візуального мистецтва, академічному колі, літературі, кінематографії тощо. Особливістю української культурної дипломатії є те, що вона поєднує сучасні культурні продукти з надбаннями ХХ ст. і фольклором, що є дуже самобутнім. Відкриття шкіл, проведення різнопланових проєктів, культурні обміни, курси української мови – все це теж сприяє підвищенню впізнаваності України в інших державах.

У 2022 році Україна та Канада відзначають 30-річчя дипломатичних відносин. Незважаючи на мовний бар'єр, культурний обмін між країнами постійно набирає обертів.

Із початком повномасштабного російської вторгнення в Україну Канада наклала санкції на близько півтисячі пов'язаних з нею російських та українських фізичних та юридичних осіб. Канада також ухвалила так званий акт Магнітського, який дозволяє накладати санкції на порушників прав людини у всьому світі. До нього вже потрапило тридцять росіян. Таким чином, канадський список санкцій, пов'язаний з російськими військовими діями в Україні, – один із найдовших у світі. Окрім того, Канада надає Україні всесторонню політичну підтримку, військову та гуманітарну допомогу.

У такій всесторонній підтримці України з боку Канади можна припустити, що це лише позитивно вплине на подальші україно-канадські дипломатичні відносини.

Підбиваючи підсумки, необхідно відзначити, що в основу брендингу України має бути закладено вирішення проблеми міжнародного сприйняття України за кордоном і впливу на ідейні наративи про державу. Сприйняття України як надійного та сильного суб'єкта міжнародних відносин значно полегшить реалізацію ЗП цілей, проте, враховуючи незначний політичний вплив України, її доволі слабкі позиції у сфері економіки й туризму, на сьогодні доцільним є просування національного бренду засобами культурної дипломатії. Через культуру набагато простіше позиціонувати Україну як унікальну, креативну, вільну та демократичну державу з великим потенціалом.

ВИСНОВКИ

Таким чином, культурна дипломатія є одним із найбільш ефективних та вагомих засобів реалізації ЗП стратегії держави, яка претендує на значну роль у системі сучасних міжнародних відносин. В епоху конфліктів та міжнародної нестабільності роль культури як інструменту «м'якої сили» неможливо переоцінити. Культурна дипломатія може стати більш цінним інструментом для держави в майбутньому та значним компонентом здійснення публічної дипломатії.

Різноманітні дефініції наголошують на окремих аспектах цього багатогранного явища. Варіативність теоретичних підходів до розуміння сутності міжкультурних процесів свідчить про зацікавленість наукової спільноти пропонованою темою й необхідність пошуку дієвих рішень в царині окресленої проблематики культурна дипломатія як комплекс зусиль, спрямованих на просування інтересів держави засобами культури, мистецтва, освіти, загалом – культурних індустрій, потребує як подальшої інституалізації цього елементи системи міжнародних стратегічних комунікацій, так і розширення кола суб'єктів і потенційних адресатів. Оскільки каталізатором стрімкого розвитку стратегічних комунікацій, вироблення ефективних форм і інструментів стало загострення протистояння з Росією аж до гібридної війни, часу на роздуми зовсім немає й темпи заповнення прогалин у такому аспекті міжнародної комунікації Української держави мають бути високими. Це актуалізує роботу із молодіжною активною аудиторією, модернізування каналів і інструментів культурної дипломатії.

Ефективність такої діяльності прямо залежить від спрямованих на це ресурсів: інтелектуальних, експертних, консалтингових, фінансових. Особливої актуальності для України набуває також увага до внутрішньої аудиторії, що забезпечує реалізацію на рівні стратегічних комунікацій принципу єдності слова й діяльності («say – do»).

Культурна дипломатія спрямована не лише на зовнішню аудиторію. Беззаперечним фактом є те, що успішними стають лише ті культурні зусилля, які мають надійне внутрішнє підґрунтя: підтримка (і фінансова також) української книги, пісні, кіно, індустрії комп'ютерних ігор тощо.

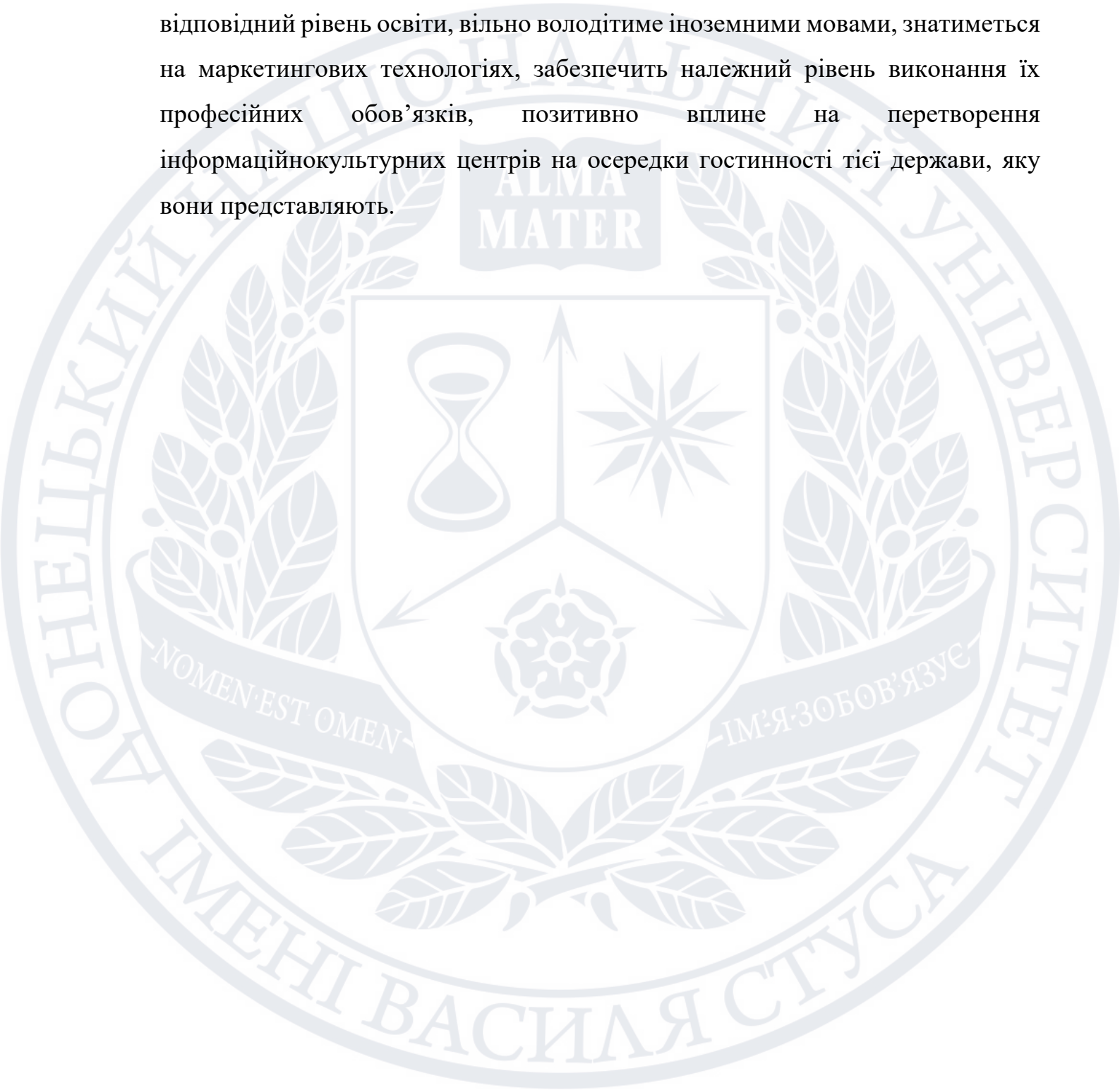
Кожного дня українські закордонні громадські організації самовіддано працюють над промоцією України, не чекаючи нагороди від держави за свої заслуги. Та все ж, вони вміють не просто зорганізувати свою діяльність, але й заохотити одне одного до ще більш інтенсивної діяльності, запроваджуючи власні цікаві відзнаки. Безсумнівно, усі культурні ініціативи приносять велику користь для промоції та захисту інтересів України, та для формування її позитивного іміджу. Проте необхідним є системний підхід до культурної дипломатії, формування чіткої інституційної структури, яка б забезпечила синергію зусиль, комплексність та, як наслідок, більшу результативність інструментів культурної дипломатії.

В контексті розгляду закордонного досвіду варто підсумувати, що в Україні уже є створені початки для синергії зусиль різних українських культурних ініціатив у світі. Організація Global Ukraine створює сприятливі умови для розвитку української глобальної комунікаційної платформи з українськими активними лідерами-експатами які проживають у понад 70-ти країнах світу. У підсумку, можна зазначити, що політика культурної дипломатії є одним із проявів інноваційних зрушень у галузі культури з огляду на ті перспективи, які вона відкриває для зміцнення міжнародного іміджу України в її нових реаліях.

Функціонування культурно-інформаційних центрів – важливий та перспективний напрямок реалізації дипломатії держав у культурній сфері. Культурно-інформаційні центри мають бути створені в усіх державах з якими встановлено дипломатичні відносини, й повинні активно просувати національний культурний продукт. Створення мережі культурно-інформаційних центрів можливе за рахунок об'єднання інтересів та зусиль

державних установ і приватних інституцій, навіть окремих відомих постатей, які мають вплив далеко за межами своєї власної держави.

Забезпеченість центрів кваліфікованим персоналом, який буде мати відповідний рівень освіти, вільно володітиме іноземними мовами, знатиметься на маркетингових технологіях, забезпечить належний рівень виконання їх професійних обов'язків, позитивно вплине на перетворення інформаційнокультурних центрів на осередки гостинності тієї держави, яку вони представляють.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Атаманенко А. Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний і сучасний аспекти. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки». Острог, 2019. Вип. 29. С. 54-65
2. Бульбенюк С. С., Луцишин Г. І. Українська діаспора: новітні тенденції впливу на процес національної консолідації. Вісник ДАКККиМ. 2013. №1. С. 252-260.
3. Василенко А. М. Етапи розвитку української діаспори в Канаді: історико-правовий аналіз. URL: <http://www.apdp.in.ua/v64/41.pdf>.
4. Гродська Е. Б. Політика культурної дипломатії мовою мистецтва та культури: українська діаспора у сучасній Іспанії. Молодий вчений. 2017. № 4 (44). С. 86-91.
5. Грачевська Т. О. Діяльність культурно-інформаційних центрів як компонента культурної дипломатії. Грані. 2016. № 2 (130). С. 22-31.
6. Дані щодо об'єктів культурних надбань українців в Канаді / укл. І. Ю. Кизим; Світовий конгрес Українців. URL: www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Culture/BilaKnyha.pdf.
7. Договірні-правова база українсько-канадських відносин. URL: http://ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/?country=can.
8. Дорожня карта українсько-канадських відносин. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine%D1%81%D0%B0/legal-acts>.
9. Дубов Д., Дубова С. Політика культурної дипломатії як механізм реалізації стратегічних комунікацій держави. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2017. Вип. 46. С. 62-73.
10. Зикун Н. І. Культурна дипломатія у контексті. Вісник мариупольського державного університету. Серія: філологія, 2020. Вип. 22. С. 165-177.

11. Іванюк Ю. Центр українських канадійських студій при університеті Манітоби: проекти та виклики Україна – Канада: матеріали I Міжнародного науково-практичного 45 конгресу з канадознавства (21-21 червня 2018 року, м. Луцьк, Україна). Ukraine – Canada: the Materials of the First International Scholarly and Practical Congress on Canadian Studies (June 21–24, 2018, Lutsk, Ukraine). Луцьк : Вежа-Друк, 2018. С. 245-247.
12. Кабмін затвердив рекомендаційний бренд-бук «Ukraine Now» Урядовий пор-тал. URL: <https://cutt.ly/Obf3chb>
13. Клименко В. Культурна дипломатія : елегантний тандем мистецтва і політики. URL: <https://www.culturepartnership.eu/ua/article/cultural-diplomacy>.
14. Конон Н.Є., Скребнєва А.В. Українсько-канадські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку. Грані. 2016. № 2 (130). С. 27-32.
15. Кондрашевська Ю. Національно-культурні здобутки українців Канади. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки». 2015. Випуск 23. С. 204-208.
16. Коляда О.В., Райчева А.О. Українська діаспора як чинник поглиблення зовнішньо-економічних відносин країни. ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. 2018. Випуск 15. С. 225-231.
17. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Канадою: Договірно-правова база в культурно-гуманітарній сфері / Посольство України в Канаді : Офіційний сайт. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ca/culture>
18. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Канадою. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/culture>
19. Культурна дипломатія: від самопізнання до самопрезентації. Український культурний фонд. URL: <https://cutt.ly/nbjHlhg>.
20. Луцишин Г., Гончарук А. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6654/lucishin.pdf>.

21. Михайлюк В. В. Українсько-канадське співробітництво: пріоритети XXI століття. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2018. № 5 (246). С. 47-52.
22. Офіційний сайт Посольства України в Канаді. URL: <https://canada.mfa.gov.ua>.
23. Окремі аспекти співробітництва держави із закордонним українством. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2013/deyaki_aspekti.Pdf.
24. Паламарчук Н. І., Радецька О. Й. Українська діаспора в Канаді та її внесок у становлення української незалежної держави. Сторінки історії : зб. наук. праць. 2016. Вип. 42. С. 129-137.
25. Паніна І. Культурна дипломатія у стратегії національного брендингу України. Збірник наукових праць. 2021. Випуск 1 (26). С. 49-53.
26. Парчевська, І. Г. Паніна В. В. Дискусія щодо поняття «культурна дипломатія». URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yLtTwW4SGd0J:https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/8422/8421+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>.
27. Перепелиця Г. Україна – Канада: становлення та розвиток особливого партнерства. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/3942>.
28. Петров В. Культурна дипломатія як інструмент протидії гібридним загрозам. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2019. № 1. С. 186-190.
29. Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України: зб. наук.-експерт. матеріалів / за заг. ред. О. П. Розумної, Т. В. Черненко К. : НІСД, 2016. 92 с.
30. Процюк М. Публічна та культурна дипломатія як засіб «м'якої сили» України: запозичені моделі, реальні кроки та стратегічні пріоритети.

Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід. Серія «Політичні науки». 2016. Випуск 22. Ч. 2. С. 21-28.

31. Розумна О. Культурна дипломатія України : стан, проблеми, перспективи : аналітична доповідь. Київ, 2016. 53 с.

32. Сербіна Н.Ф., Кучмій О.П. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики сучасної європейської держави. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 100 (1). С. 122-131.

33. Серeda К. В., Габро І. В. Соціальні мережі як ефективний інструмент здійснення цифрової дипломатії. Молодий вчений. 2018. № 4, 604-607.

34. Ситник Н. І. Зародження українсько-канадської співпраці в сфері вищої освіти. Вісн. Нац. акад. Держ. прикордонної служби України. 2014. Вип. 1. С. 32-46.

35. Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_002.

36. Спільна Декларація про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Канадою. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main/cgi?user=c191y1992&sp=i>.

37. Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/124_002.20.

38. Спільна Декларація про подальший розвиток відносин особливого партнерства між Україною і Канадою. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/legal-acts>.

39. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України. URL <https://cutt.ly/hc1zEdi>.

40. Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_001.

41. Українці в Канаді. Україна – історія великого народу : електронне видання. URL: <http://www.litopys.com.ua/diaspora/kanada/ukrayintsiv-kanadi>.

42. Чирва А. С. Студентська мобільність в інтернаціоналізаційних процесах сучасної Канади. Народна освіта : електронне фахове видання. Біла Церква, 2009. Вип. № 1 (7). Розд. 5 URL: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/7/index7.htm>.
43. Черник П. П. Україна-Канада: стан та перспективи сучасних міждержавних взаємин. Гілея: науковий вісник. 2014. Вип. 83. С. 403-408.
44. Шамборовський Г., Мусієнко Н. Завдання і можливості культурної дипломатії у розвитку сучасної держави та інститутів громадянського суспільства в Україні (програмний документ). Агора. 2016. Випуск 14. С.91-100.
45. Шевченко, Л. В. Нова публічна дипломатія в контексті публічного управління. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2021. № 7. С. 209-219.
46. Шемаєва Г. В. Місце культурної дипломатії в міжнародних відносинах. Вісник ХДАК. 2018. Вип. 52, 71-79.
47. Шемаєв О. О., Шемаєва Г. В Медіатизація культурної дипломатії. URL: <http://dspace.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/10723/1/4.pdf>.
48. Як сприймають Україну в країнах ЄС? : кейси Німеччини, Франції, Італії, Польщі. Київ: Центр «Нова Європа», 2020. 44 с.
49. Ang G., Isar V. R., Mar Ph. Cultural diplomacy: beyond the national interest? International Journal of Cultural Policy. 2015. V. 21, 365-381
50. Barghoorn F. C. The Soviet Cultural Offensive. The role of Cultural Diplomacy in Soviet Foreign Policy. Princeton, 1960. 353 p
51. Cummings Milton C. Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey. Washington, D. C.: Centre for Arts and Culture, 2003. 15 p. 2011 122-131
52. Canada-Ukraine relations. URL: http://www.ucc.ca/Section_3/
53. Future Brand Country Index 2020. URL: <https://cutt.ly/sbf33gR>. 15. Global Soft Power Index 2021 / Brand Finance. URL: <https://cutt.ly/ebjHZh8>.

54. Nye J. S. Jr. «Soft power»: The Means to Success in World Politics. New York : Public Affairs, 2004. 208 p.
55. Pajtinka E. Cultural diplomacy in the theory and practice of contemporary international relations. Studies. 2014. pp. 95–108.
56. The Legatum Prosperity Index 2020: a tool for transformation / Legatum Institute. 14th Edition. 2020. 84 p. URL: <https://cutt.ly/KbjH3Le>.
57. The Soft Power 30. URL: <https://softpower30.com/20>. Ukraine /
58. Elcano Global Presence Index. 2019. URL: <https://cutt.ly/ebjH4WR>.
59. Ukraïner. URL: <https://ukrainer.net/>.
60. Ukraine-Canada Agreements. Ukraine-Canada Relations. Chronology, Agreements, Statistics and Other Information. URL: <http://www.infoukes.com/ukremb/agreem.shtml>.